

धर्मकीर्ति

THE DHARMAKIRTI
A BUDDHIST MONTHLY

भा
द्र
पू
र्णि
मा

सिद्धार्थले गृहत्याग गर्नुभन्दा पहिले यसरी विचार गर्नु भएको थियो- मान्छेलाई एकदिन बूढो हुनुपर्छ, रोगी हुनुपर्छ र मृत्यु पनि हुनेछ । अतः प्रव्रजित भएर दुःखबाट मुक्त हुने बाटो खोज्नु नै बेस छ ।

वर्ष- १६

अङ्क- ५

वार्षिक रु. ५०/- मूल्य रु. ५/-

आजको छलफल कार्यक्रममा युवा वर्ग र युवतीहरूको थुप्रै नयाँ अनुहारहरू देखापरेका छन् । यो त राम्रै लक्षण हो । किनभने यो हाम्रो बौद्ध जागरण प्रचार कार्यक्रमको राम्रो नतिजा हो ।

यसै बीचमा एकजना युवकले प्रश्न उठायो- “के बुद्ध शिक्षाले कर्मकाण्डलाई मान्यता दिन्छ र ?” आयोजकहरू मध्ये एकजनाले प्रश्नकर्ता माथि नै प्रश्न गर्दै सोध्यो- “किन यस्तो प्रश्न उठाउनु भएको ?”

प्रश्नकर्ताले फेरि भन्यो- “म ब्रह्माचार्य कूलमा जन्मेको ब्यक्ति । हालसालै विदेशी बौद्ध देशमा शिक्षा हासिल गरेर फर्केको छु । त्यहाँ त हाम्रो देशमा जस्तो नचाहिंदो कर्मकाण्डहरू देखिंदैनन् । हाम्रो देशमा जस्तै थरीथरीका देवी देवताहरूको पूजा आजा, यज्ञ होम आदि गर्ने चलन पनि देखिन मेल त । त्यसैले मलाई त्यस देशको चलन राम्रो लाग्यो । तर हाम्रो देशमा भने ब्रह्माचार्यहरू आफैले आफूलाई बौद्ध भन्छन् तर गतिविधिहरू भने धेरै जसो अबौद्ध देखिन्छन् ।

उत्तर आयो- बुद्ध शिक्षाले कर्मकाण्डलाई कहि कतै पनि मान्यता दिएको छैन । तैपनि यस देशको लोक व्यवहार अनुसार केही न केही नचाहिंदा चलन चल्तीहरू घुसाइएका छन् मानिसहरूले । सिद्धार्थ गौतमको बालक काल देखि बुद्धत्व प्राप्त गरिसक्नु भएपछिको जीवनी अध्ययन गर्ने हो भने उहाँलाई हामीले अन्धविश्वासमा आधारित परम्परावादी र रूढीवादीको विरोधको रूपमा पाउँछौं । बुद्ध त नौलो संस्कृति र नयाँ विचारधारा प्रस्तुत गर्नुहुने मौलिक धाराका ब्यक्तित्व हुनुहुन्छ ।

तर हाम्रो समाजका धेरैजसो मानिसहरूमा आफूभन्दा जेठा र बुढापाका ब्यक्तिहरूले चलाएका चलन र उहाँहरूको वचनलाई (अन्धविश्वासले पूर्ण भएपनि) पालन गर्ने र अनुकरण गर्ने बानी बसिसकेको छ । उनीहरूको इच्छा उल्लंघन गर्नुलाई अनुशासनहीन र पाप सम्झने गर्छन् ।

बुद्धकालीन समाज ब्राह्मणवादीको छत्रछायाँमा परेको थियो । त्यसैले होला आजसम्म पनि ब्राह्मणवादले प्रभुत्व जमाइरहेको देखिन्छ । त्यस्तो बेलामा जन्मनु भएको बुद्धले पनि त्यसबेला सामाजिक र साँस्कृतिक क्रान्ति गर्नुभएको थियो । परम्परावादी बुढापाकाहरूले बुद्धको विचारधारा पचाउन सकेका छैनन् । त्यसैले ब्राह्मणवादीहरूलाई उहाँको विचारधारा फलामे चना चपाउनु भन्दा गाह्रो भएको देखिन्छ ।

एकजना जनजाती युवकले भन्यो- मैले भक्तपुरमा सम्पन्न भएको बौद्ध जागरण शिविरमा भाग लिएको थिएँ । त्यहाँ नब्बे प्रतिशत त ब्रह्माचार्य र शाक्य परिवारका युवा युवतीले भाग लिएको देख्दा त मलाई अचम्मै लाग्यो । धेरैजसो ब्रह्माचार्यहरू त कट्टर ब्राह्मणवादीको रूपमा देखे । तर युवा युवतीहरू थेरवादीतिर कसरी ढल्केका होलान् ।

अर्का एकजनाले भन्नथाल्यो- शुद्ध बुद्ध शिक्षा त वैज्ञानिक छ । आत्मा, परमात्मा, कर्मकाण्ड जाति भेद आदि जस्ता संकीर्ण विचारधाराहरूलाई यसमा कति पनि स्थान छैन । यसलाई नै सही धर्म भन्न सकिन्छ । चित्त शुद्ध गरी कर्तव्य-परायण वचनका लागि बुद्ध शिक्षा प्रचार गर्नु अति आवश्यक

छ । त्यसैले आज बुद्धिजीवि वर्ग र युवा वर्गमा यो धर्मले प्रभाव पारेको देखिन्छ । बुद्ध शिक्षालाई दबाउन खोज्नु त सूर्यलाई नाङ्गोले छेक्ने जस्तै हुनेछ । बुद्ध शिक्षा यसको स्वभावले नै उज्वल हुँदै आउँछ । आज भोलिको अदृश्य शक्तिले बुद्ध शिक्षालाई दबाउन खोजे तापनि यो असफल प्रयास मात्र हुनेछ । पैसाको बलले कतिसम्म दबाउन सकिन्छ र ? जनजाती संगठित भइरहेको बेला भेद र फूटको नीतिले राज्य चलाउन खोज्नु कुहिएको डोरीको सहारा लिने जस्तो हुनेछ ।

एकजनाले सोध्यो- होइन, स्रोतापन्न भनेको के हो ?

उत्तर- यो चाहिँ गम्भीर प्रश्न उठाउनु भयो नि तपाईंले । निर्वाण मार्गमा जानको लागि टेकिने पहिलो खुड्किलो हो यो स्रोतापन्न ब्यक्तिले यी तल उल्लेखित खराब दुर्गुणहरूलाई हटाइसकेको हुन्छ ।

(१) सक्काय दिट्ठि - म र मेरो भन्ने आत्मभावमा दृढ अर्थात् आशक्त भइरहने ।

(२) विचिकिच्छा - नचाहिने शंका उपशंका गरिरहने ।

(३) सिलब्बत परामास - नदिमा नुहाएर पूजा आजा-गरी, ब्रत बसेर यज्ञ होम गरी शुद्धी र शान्ति प्राप्त हुन्छ भन्ने नचाहिंदा अन्धविश्वासी धारणा ।

स्रोतापन्न भइसकेका ब्यक्तिले आचरण शुद्धी कार्यमा मात्र विश्वास गर्ने हुनाले अनैतिक कार्य उबाट हुन सक्दैन ।

अर्का एकजनाले सोध्यो- नेपाली बौद्ध समाजमा जातीभेदलाई हटाउन के उपाय गर्नुपर्ला ?

उत्तर - यो त समझदारी र व्यवहारको कुरो हो । उनीहरू आउँदाखेरि भेदभाव बिना आफूसँगै बसाई खाना खुवाउने गर्नुपर्छ । धर्मकीर्ति विहारमा पनि समाजले तल्लो जातीको रूपमा राखिएका कसाई र पोडे जातीलाई भित्र्याउँदै चिया खुवाउने गरिरहेको छ । उनीहरूले पनि बुद्ध पूजामा स्वतन्त्र रूपले भाग लिन पाउँछन् ।

युवा बौद्ध समूह काठमाडौंले पनि घोलाहरू (पोडेहरू) लाई संघाराममा एकदिने बौद्ध जागरण शिविरमा तालिम दिई सँगै बसाई खाना खुवाइए । यसरी नै राम्रो व्यवहार गरिरहन सके एकदिन जाती भेदलाई हटाउन सकिनेछ ।

एक युवतीले प्रश्न गरिन् - नेपालमा भिक्षुणीहरूको बारे धेरै विवाद चलेको कुरो सुन्नामा आएको थियो । भिक्षु संघले हाल नेपाली गुरूमाँहरूलाई भिक्षुणीको रूपमा मान्यता दिन चाहँदैनन् र भनेको कुरो पनि थाहा लाग्यो । यो भेदभाव किन ? यो पनि जाती भेद नै होइन र ?

उत्तर - यो त पूरा नै असमझदारी र अज्ञानता तथा संकुचित भावनाको लक्षण हो । यी थेरवादी भिक्षुहरू रूढीवादी र परम्परावादी बनी लोप भइसकेको भिक्षुणी संघलाई फेरि स्थान दिन मिल्दैन भन्छन् । तर चीन, भियतनाम तथा कोरियामा भने भिक्षुणी परम्परा हालसम्म पनि यथावत कायम नै रहेको छ । उनीहरू पनि सर्वास्तीवाद (थेरवादकै शाखा) हुन् । छै, हामीलाई यस विषयमा त्यति राम्ररी ज्ञान छैन नै भन्नु पर्ला । लौत आज अबेर पनि भैसक्यो । त्यसैले आजको छलफल कार्यक्रमलाई यहि दुंग्याउनु पर्ला ।

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित

व्यवस्थापकहरू
चिनीकाजी महर्जन
ज्ञानेन्द्र महर्जन

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
फोन- २५५९६०, २५९९९०

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघः नघः टोल
पोष्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं

फोन : २५९४६६

बुद्धसम्बत् २५४२
नेपालसम्बत् १९९८
इस्वीसम्बत् १९९८
बिक्रमसम्बत् २०५५

विशेष सदस्य रु. १०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. ५०/-
यस अङ्कको रु. ५/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI
A BUDDHIST MONTHLY
September 1998

वर्ष- १६	अङ्क- ५	येन्यापुन्ही	२०५५

★ अरूलाई दुःख दिएर आफूले सुख भोग्ने इच्छा गर्ने ब्यक्ति द्वेषको जंजालमा फसेर उ कहिले पनि द्वेषबाट मुक्त हुन सक्तैन ।

★★★

★ असंयमी दुराचारी भै देशको अन्न खानु भन्दा आगो झैं रातो तातेको फलामको डल्लो खानु बेस ।

★★★

★ खराब काम नगर्नु नै बेश, खराब काम गर्दा पछुतो हुन्छ, राम्रो काम गर्नु नै बेस, जुन काम गर्नाले पछि ताप हुँदैन ।

“यथा दण्डेन गोपालो - गावो पाचेति गोचरं
एवं जरा च मच्चू च - आयुं पाचेन्ति पाणिनं”

अर्थ: गोठालाले गाईहरूलाई लट्टीले घपाएर लाने
झैं संसारवासी प्राणीहरूको आयुलाई जरा मरणले
घपाएर लग्छ ।

घटना: भगवान बुद्ध पूर्वाराम विहारमा बस्नु
भएको एक समयमा पाँचसय जना महिलाहरू
श्रावस्तीबाट आएर पूर्वाराम विहारमा बस्न आए ।
तिनीहरू विहारमा अष्टशीलको उपोसथ व्रत पालना
गरी विहारमा बस्ने ध्येय लिएर आएका थिए । पूर्वाराम
विहारका विहार दाता तथा सुप्रसिद्ध महाउपासिका
विशाखाले ती पाँचसय महिलाहरूसँग अष्टशील व्रत
बस्न आउनाका कारण सोधे । विशाखाले ती पाँचसय
महिलाहरूबाट तिनीहरूको उमेरको वर्ग अनुसार
विभिन्न प्रकारको जवाफ पाए । अति वृद्ध भइसकेका
महिलाहरूले यस जन्ममा मृत्यु भएपछि अर्को जन्ममा
स्वर्ग लोकमा उत्पन्न भएर दिव्य सुख प्राप्त गर्ने
उद्देश्यले अष्टशीलको व्रत पालना गर्न आएको भनी
जवाफ दिए । मध्यम उमेरका महिलाहरूले आ-आफना
लोगनेहरूले अर्की आईमाई ल्याएर घरमा राख्न
ल्याएकोले लोगनेको ल्याइते स्वास्नीसँग एउटै घरमा बस्न
मन नलागेकोले विहारमा बस्न आएको भनी जवाफ
दिए । कम उमेरकी विवाहित युवतीहरूले आफ्नो पहिलो
बच्चा छोरो जन्मोस् भन्ने प्रार्थना गरी उपोसथ व्रत
पालना गरेको भनी जवाफ दिए । कम उमेरकी
अविवाहित युवतीहरूले राम्रो राम्रो लोगनेसँग विवाह गर्न
पाउन व्रत राख्न आएको भनी जवाफ दिए ।

विभिन्न उमेरका महिलाहरूले यसरी गलत
उद्देश्य लिएर अष्टशीलको व्रत पालना गर्न आएको सुनेर
विशाखाले तिनीहरूलाई भगवान बुद्धकहाँ लगिन् र
भएको कुरा जम्मै वृत्तान्त सुनाइन् । भगवान बुद्धले यस
प्रसंगमा भन्नुभयो- “विशाखा, जन्म, बुढापा र मृत्यु सबै

प्राणीहरूको लागि लागू हुन्छ । किनभने जन्म भएपछि
उमेर बढ्दै गएर बुढापा आउँछ र अन्तमा मृत्यु हुन्छ ।
तैपनि मान्छेहरू यस संसारको बन्धनबाट मुक्ति
पाउनको लागि कोशिश गर्दैनन् । संसारमै रमाउँछन् ।
जसरी गोठालाले लट्टीले गाईहरूलाई घपाएर लग्छन्
त्यसरी नै बुढापा र मृत्युले प्राणीलाई घपाएर लग्छन् ।
तैपनि प्राणीहरू निर्वाणको चाहना गर्दैनन् । लोक
संसारकै चाहना गर्छन् ।” यस्तो आज्ञा हुँदै भगवान बुद्धले
उपरोक्त गाथा भन्नुभयो ।” ■

बोधीयात्रा आह्वान

आनिशंस क्षेत्री, कैलाली

आउनोस् साथी हो । बोधीपथ तिर लम्कौ ।
ढिला नगरौं बोधीपथ तिर लम्की हालौं ॥
अमूल्य यो जन्म पाइने हो हैन फेरि फेरि ।
यही मौकामा बोधीपथ तिर लम्की हालौं ॥
आउनोस् साथी हो, बोधीयात्रा आरम्भ गरौं ।
अरू भौतिक यात्रामा जस्तो धन द्रव्य चाहिने हैन ॥
खाली शुद्ध श्रद्धा सहितको मन चाहिने न हो ।
मनलाई विपश्यना भावनामा लगाउनु नै बोधीयात्रा हो ॥
बेहोसी नबनौं साथी हो । लौकीक अलमललाई पन्छाउँदै ।
महान लोकोत्तर यात्राको लागि तयार होऔं साथी हो ॥
करकाप कसैलाई छैन बोधीयात्रा तय स्वयंले गर्नुछ ।
त्यसैले साथीहरू हामी सबैजनालाई सादर अनुरोध गरौं ।
तर आ-आफ्नो बोधीयात्रामा कसैबाट बाधा नपारौं ॥
आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग निर्माता तथागत मार्ग प्रदर्शक हुनुहुन्छ ।
सो मार्ग अपनाई हामी बोधी लक्षसम्म पुगौं साथी हो ॥
बोधीयात्रा तय गरौं साथी मृत्यु मार रूपी दुःखबाट मुक्त होऔं ।
वहाँ तथागत बुद्धलाई हामी सही रूपबाट चिनाँ ॥

“जुन स्त्रीले जन्म-जन्मान्तरमा पुरुष हुने इच्छा गर्छ, त्यसले इन्द्रको रानीले इन्द्रलाई सेवा-टहल गरेजस्तै आफ्नो लोगनेको सेवा-टहल गर्नुपर्दछ ।” - लोक-नीति

विपस्सना

ज्ञानेन्द्र महर्जन

विपस्सना (वि+पस्सना) भनेको संयुक्त पालि शब्द हो। वि भनेको विशेष र पस्सना भनेको हेर्ने अर्थात् थाहा पाउने अभ्यास गर्ने। यसरी संयुक्त रूपमा भन्ने हो भने विशेष रूपले थाहापाउने कुरालाई विपस्सना भनिन्छ।

हाम्रा ६ वटा इन्द्रियहरू - आँखा, कान, नाक, जिब्रो, छाला र मनबाट क्रमशः हेरेर, सुनेर, सुँघेर, श्वादा लिएर, स्पर्श गरेर र विभिन्न कल्पना गरेर जति पनि बाह्य वातावरणको उपभोग गरिन्छ, त्यसबाट थाहा पाउने नाम, रूप रंग, बनावट र आकृती त कुनै कार्य उपयोगका लागि दिइएको संज्ञा मात्र हो।

यो विषयमा विशेष रूपले जान्न र बुझ्नका लागि विपस्सना ध्यानको आवश्यकता पर्दछ। विपस्सनाको लागि चित्त एकाग्रता वा समाधि आवश्यकता हुन्छ। यस चित्त एकाग्रताको लागि आफ्नो श्वास प्रश्वासलाई ध्यान दिने प्रकृया (आनापान) अपनाउन जरूरी हुन्छ। आनापान ध्यान गर्दा कसैले पेट फुलेको र सुकेकोमा ध्यान दिन्छ भने कसैले नाकबाट श्वास बाहिर गएको र बाहिरको हावा नाकबाट भित्र गएको प्रकृयालाई ध्यान दिई हेरिरहेको हुन्छ। यी दुबै तरीकाको एउटै उद्देश्य हो आफ्नो श्वास प्रश्वासलाई हेरिरहनु। आफ्नो मनले आफ्नो शरीर भित्र र बाहिर गइरहने हावालाई हेरी चित्त एकाग्र गर्ने अभ्यास बसिसकेपछि त्यसलाई चित्त एकाग्रता भन्ने गर्छ। जब चित्त एकाग्र हुनेछ, तब त्यस चित्तले आफ्नो शरीर भरी चलिरहेको अनित्य स्वभावलाई हेर्न सक्षम हुनेछ। यसरी शरीरमा चलिरहेको अनित्य स्वभावलाई विशेष रूपले हेर्ने प्रकृयालाई विपस्सना भनिन्छ। तर कसैले शुरूको समाधि अर्थात् चित्त एकाग्र भइरहनुलाई नै विपस्सना ठानी भ्रममा पर्ने गर्छन्।

विपस्सना पूरा हुन विभिन्न तहहरूलाई पार गर्न आवश्यक हुन्छ, ती हुन्:

- (१) नाम रूप परिच्छेद ज्ञान - यो विपस्सनाको पहिलो स्तर हो। चित्त र रूपलाई अलग देख्न सक्ने ज्ञान।
- (२) पच्चय परिचय - कार्य कारणको ज्ञान।
- (३) समसना ज्ञान - अनित्य, दुःख र अनात्म बुझ्ने ज्ञान।

- (४) उदयबय ज्ञान - उत्पत्ति र विनाश ज्ञान।
- (५) भंग ज्ञान - विनास मात्र भएको थाहा पाउने ज्ञान।
- (६) भय ज्ञान - अनित्य स्वभावले गर्दा आफ्नो जीवन देखि नै दिक्क लागी डराउने ज्ञानलाई भय ज्ञान भनिन्छ।
- (७) आदिनव ज्ञान - अनित्यले गर्दा गल्ती र दोषहरू मात्र देख्ने ज्ञान।
- (८) निविध ज्ञान - उत्पत्ति र विनासको साथसाथै त्यसमा दोष र गल्ती थाहापाई वाक्क लाग्ने ज्ञान।
- (९) मनुसिज कम्मिमत - नाम रूपबाट मुक्त हुने वा छुटकारा प्राप्त गर्ने इच्छा हुने ज्ञान।
- (१०) पटिसंखा ज्ञान - नाम रूपको उत्पत्ति विनाशलाई थाहापाई त्यसबाट मुक्त हुन नसकी ध्यान भावना गर्न मन नलाग्ने एक प्रकारको अल्छीपना। यो तहमा पुगेपछि योगी विभिन्न कुराको दोधारमा परी सही निर्णय गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने हुनाले यस अवस्थामा गुरुको आवश्यकता हुन्छ।
- (११) संखारो उपस्स - नाम रूप धर्म प्रति उपेक्षा भाव आईनै रही दुःख पनि सुख पनि होइन भनी जानेर मन सन्तुलनमा आउने ज्ञान।
- (१२) अनुलोम ज्ञान - यस तहमा सबै बुझ्न सकेको हुन्छ।
- (१३) गोत्रभु ज्ञान - एक सिमाना पार गरी आर्य पुद्गलहरूको क्षेत्रमा पुग्ने ज्ञान।
- (१४) मार्ग ज्ञान - स्रोतापत्ति मार्ग ज्ञान।
- (१५) फल ज्ञान - स्रोतापत्ति फल ज्ञान।
स्रोतापत्ति मार्ग ज्ञान र स्रोतापत्ति फल ज्ञान प्राप्त भई सकेकाहरूलाई नै स्रोतापन्न भनिन्छ।
- (१६) पच्च वेक्खना ज्ञान - आफूले प्राप्त या पार गरेका शुरू देखिको स्तरहरू कसरी पार गर्ने भनेर समिक्षा गर्ने ज्ञानलाई पच्च वेक्खना ज्ञान भनिन्छ।
यी विभिन्न ध्यानको स्तरलाई पार गर्न सकेमा मानिस स्रोतापत्ति मार्ग फल प्राप्त गरी निर्वाणसम्म पुग्न सक्षम हुनेछ।

१. विपस्सना ध्यानका फाइदाहरू: सत्त्व प्राणीहरूको चित्त शुद्ध हुने :-

धैरैजसो मानिसहरू लोभ, दोष र मोहको बसमा

- परी पंचकाम सुख (पंचइन्द्रिय द्वारहरूबाट बाह्य वातावरणमा भुलीरहनु) लाई नै आफ्नो सफल जीवन ठान्छन् । विपस्सनाले यस भ्रमलाई हटाई आफ्नो मनलाई लोभ, द्वेष, मोह रहीत बनाउन मद्दत गर्छ ।
२. चित्त (मन) बलियो हुने: विपस्सना ध्यानले मन बलियो पारी समस्याहरूसंग लड्ने शक्ति प्रदान गर्छ । अर्थात् विपस्सना ध्यानले हाम्रो विचलित मनलाई दृढ बनाउन मद्दत गर्छ ।
३. रोग वेदनाबाट मुक्ति: विपस्सना ध्यानले मनोवल शक्ति बढाउने हुनाले त्यही मनोवल शक्तिले गर्दा विभिन्न शारीरिक र मानसिक रोगलाई निर्मूल पार्ने शक्ति पैदा गर्छ । विपस्सनाको समसना तहमा पुग्ने बेला रोगले केही मात्रामा चापे पनि यसलाई सामनागरी मनलाई सन्तुलनमा राखी उपेक्षा भाव राख्न सक्ने अवस्थामा सँखारो उपस्स स्तरमा पुगेपछि यस्ता रोग वेदनाबाट मुक्त हुन्छ । लोभ, द्वेष, मोह, ईर्ष्या, डाहा आदि जस्ता चित्तमा हुने मानसिक रोगका लागि त यो विपस्सना मूल औषधि नै हो ।
४. प्रज्ञा, ज्ञान, तीक्ष्ण वा बलियो हुँदै जाने: विपस्सना ध्यानबाट मन एकाग्र भई प्रज्ञा, ज्ञान झन्झन् तीक्ष्ण हुँदै चाँडै बुझ्न र सम्झन सक्ने क्षमतामा बृद्धि हुन्छ ।
५. मार्ग, ज्ञान, फलज्ञान प्राप्त: मार्ग भन्नाले सही दिशा र फल भन्नाले फाइदा बुझाउँदछ । स्रोतापत्ति, सकदागामी, अरहन्त मार्ग र फल आदि ध्यान अभ्यासबाट नै प्राप्त हुन्छ ।

यी फाइदा प्राप्त गर्न विपस्सना ध्यानको आवश्यकता पर्दछ ।

विपस्सना ध्यान एक कठीन कार्य भएकोले यसलाई अभ्यास गर्न नछोडी निरन्तर अभ्यास गर्दै लैजाँदा अवश्य पनि सफल हुनेछ । साथै ध्यानको लागि ध्यानगुरु, उपयुक्त ठाउँ, वातावरण र खानाको पनि आवश्यकता हुन्छ ।

भगवान बुद्ध स्वयंम्ले भन्नुभएको छ, "विपस्सना बाहिर खोज्ने वस्तु नभई आफ्नै शरीर भित्र खोज्ने ज्ञान हो । यदि आफ्नो बहुमूल्य वस्तु हराएमा खोज्ने जुन प्रवृत्ति अपनाइन्छ, त्यसरी नै विपस्सना जस्तो अमूल्य चीजलाई पनि खोज्ने प्रयास निरन्तर रूपमा गरे अवश्य प्राप्त गर्न सकिनेछ ।" ■

मनुष्य खःलाकि मनु

ॐ आरती रंजीत, पद्म सुगन्ध विहार

मन चकनकि मनुष्य जुइ

गथे पपु स्वया म्हेखा बाँलाइ

मन केकुनकि मनु जक जुइ

अले मनूया जन्म सितिं वनी

शुद्ध निर्मल शान्ति

थुपिं पूरा जुइवं मनुष्य जुइ

अथे जुइगु भिंगु ज्या खँ जुइ

प्रेम पूर्ण हे धात्थेया सुख शान्ति जुइ

मन केकुनकि उकुस मुकुस दनी

अज्याम्ह भूत दुब्बु बलकि

दुंक ज्या खँ यायेगुलि मन वनी

उकिं हे ग्यानापुगु अपाये यंकी

अपाय वने मयो धयागु जूसा

सयेके सीके याना पवित्र मन दयेकी

सी न्हापां हे मन चवये थ्यंकि

अलेतिनि पूरा जुइगु छिमिगु इच्छा ।

धर्मकीर्ति पत्रिकाका विशेष सदस्यः-

क्र.सं. २८९

श्रीमती तारादेवी नकर्मि

३/८३० लगन टोल

रु. १०१०/-

NOT TO DO EVIL

पाप कर्म कहिल्यै नगर्नु

TO CULTIVATE MERIT

पुण्य गर्दै जानु

TO PURIFY ONE'S MIND.

आफ्नो (मन) चित्तलाई शुद्ध गर्नु

- This is the teaching of the Buddha.

यहि नै बुद्धहरूको उपदेश हो ।

"असत्पुरुष-दुर्जनले तिलजत्रो अर्काको सानो दोष पनि देख्छ, आफ्नो दोष नरिबलजत्रो ठूलो भए तापनि देख्दैन ।" - लोक-नीति

बौद्ध वाङ्मयमा लोक-चक्र र धर्म-चक्रको गहन अनुसन्धान भएको पाइन्छ । तर, धर्म-चक्र र सुदर्शन-चक्रको तादात्म्यता कहाँ, कसरी मिल्छ वा मिल्दैन सोको यथाभूत ज्ञान यो पंक्तिकारलाई छैन ।

कुरोको चूरो के हो भने निकै समय अगाडि, यसलाई यसरी भनौं केही महिना अगाडि पोखराबाट प्रकाशित “आदर्श समाज” दैनिकको एउटा अङ्कमा एक जना विज्ञ लेखकको लेख पढ्ने सौभाग्य प्राप्त भएको थियो । त्यस लेखमा भगवान् विष्णुको “शुदर्शन-चक्र” भन्नु र भगवान् गौतम बुद्धको “धर्म-चक्र” भन्नु एउटै हो भन्ने जस्तो मनसाय व्यक्त भएको पाएको थिएँ । भगवान् विष्णुको “शुदर्शन-चक्र” बारेको तत्वज्ञान आफूलाई खासै ज्ञान नभएको हुँदा त्यसबारे चर्चा गर्ने औकात नै रहेन । जहाँसम्म लोक-चक्र र धर्म-चक्रको कुरा छ, यसबारे जिज्ञासुहरूका लागि केही बताउन सकिने स्थिति रहेको हुँदा चर्चा गर्ने कोशिस गरिएको छ । आषाढ पूर्णिमाको दिनलाई बौद्धमार्गीहरू धर्मचक्र प्रवर्तन दिवसको रूपमा मान्ने भएको हुँदा त्यसै सन्दर्भमा पनि “धर्म-चक्र” बारे चर्चा हुनु उपयुक्त ठानिएको छ ।

यहाँ यत्तिखेर “धर्म-चक्र” बारे प्रसङ्ग उठ्दा विपस्सना आचार्य प्रातः स्मरणीय गुरु सत्यनारायण गोयन्काज्यूले अभिव्यक्त गर्नुभएको धारणा प्रस्तुत गर्न उपयुक्त सम्झन्छु । “आत्म-दर्शन” कितावको “धर्म-चक्र” शीर्षकमा उहाँ भन्नु हुन्छ –

हामी भित्र प्रतिक्षण लोक-चक्र चलिरहेको छ । त्यसबाट छुटकारा पाउनको लागि धर्म-चक्र प्रवर्तित गर्नु आवश्यक छ । हाम्रो सबै दुःखको जड लोक-चक्र हो । धर्म-चक्र सबै दुःखको निरोधक हो ।

लोक-चक्र के हो ? जवाफमा भन्न सकिन्छ लोक चक्र मोह र मूढता हो । लोक चक्र, अज्ञान, अविवेक, अविद्या हो जसको कारण हामी निरन्तर राग र द्वेषबाट प्रभावित भइरहन्छौं । हाम्रा छ इन्द्रियहरू - आँखा, नाक, कान जिब्रो, छाला तथा मन र यी इन्द्रियहरूका ६ विषयहरू: रूप, गंध, शब्द, रस, स्पर्श र कल्पनाहरू एक आपसमा सम्पर्क भैरहने हुन्छन् । नाकको गन्धसँग, कानको शब्दसँग, जिब्रोको रससँग शरीरको (छालाको) स्पर्शसँग र मनको कल्पनासँग सम्बन्ध सम्पर्क

रहिरहन्छ । यिनीहरूको एक आपसमा सम्पर्क हुनासाथ तत्कालै हाम्रो चित्तमा संवेदना जागृत हुन्छ । यदि हामीलाई त्यो आफूले चाहे जस्तो भयो, मन पर्ने भयो भने त्यस विषयमा आसक्त हुन्छौं या भनौं राग पैदा गर्छौं । हामीलाई मन नपर्ने खालको भयो भने हामी दुत्काउँछौं अर्थात् द्वेष पैदा गर्छौं । हाम्रो चित्तमा चाहे राग पैदा होस् चाहे द्वेष दुबैले हाम्रो मनमा तनाव या उत्तेजना पैदा गर्दछ । यसले समता नष्ट गर्ने हुन्छ । विषमता आरम्भ गर्छ । दुःख-संधि हुन्छ । दुःख आरम्भ हुन्छ । यही नै लोक चक्रको आरम्भ हुनु हो ।

अज्ञानतामा हामी जुन उत्तेजना पैदा गर्छौं अन्ततः गतवा त्यो गहिरो आशक्तिमा परिवर्तित हुँदै दुषित भव-चक्रको रूपमा अगाडि बढ्छ र हामीलाई व्याकुल, व्यथित बनाउँदै हाम्रो दुःख संसार बढाउँछ । (अर्थात् संसार दुःखमयी बनाउँछ) यही भव-चक्र हटाउनको लागि हामीले आफूभित्र धर्म-चक्र जगाई रहनु अति आवश्यक छ । यदि धर्म-चक्रलाई जगायौं भने विवेक, विद्या र होस् जागृत हुन्छ । जस्तो कि कुनै इन्द्रिय र त्यसको विषयसँगको चित्तमा कुनै प्रिय वा अप्रिय, सुखद वा दुःखद संवेदन उत्पत्ति भएर त्यस विषय प्रति पागल सरह आसक्त भएर राग रंजित द्वेष दुषित हुनुको बदला त्यसको अनित्यतालाई बुझेर, नश्वर-निस्सार स्वभावलाई बुझेर प्रज्ञा जगावस् । अनाशक्तिभाव जगावस् । यसैबाट लोकचक्रको बाटो अवरूढ हुन्छ । विस्तार हुनबाट रोकिन्छ । यही धर्मचक्र प्रवर्तन हो । धर्म-चक्र प्रवर्तनको यो प्रत्यक्ष लाभ हो । विपस्सना साधनाको सतत प्रयासबाट, अभ्यासबाट आफ्नो अन्तरमन भित्र हुने अनुभूति हुने संवेदनालाई पहिचान गरौं । त्यसमा नअलझौं । तटस्थ भाव राखौं । यसरी धर्मचक्र प्रवर्तित गरौं ।

धर्मचक्र प्रवर्तित गर्नमा मेरो तर्फबाट मंगल-कल्याण कामना ।

विपस्सना आचार्य सत्यनारायण गोयन्काज्यूको उपरोक्त भनाईबाट विज्ञानहरूलाई धर्म-चक्र र लोक-चक्रबारे आंशिक मात्रामा भए पनि जानकारी प्राप्त भएको हुनसक्ने पंक्तिकारलाई लागेको छ ।

जहाँसम्म आषाढ पूर्णिमाको यस पावन दिनलाई धर्मचक्र प्रवर्तन दिवसको रूपमा मनाउने परम्परा छ

त्यस सन्दर्भमा “धर्म-चक्र प्रवर्तन” बारे संक्षिप्त चर्चा उठाइनु पनि यहाँ प्रासङ्गिक मानिन्छ ।

वैशाख पूर्णिमाको दिन गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएपछि त्यो अति दुष्कर दुर्लभ ज्ञान प्रचार गर्ने क्रममा आषाढ पूर्णिमाको दिन सारनाथको मृगदाय वनमा रहिरहनु भएका पञ्चवर्गीय भिक्षुहरूलाई पहिलो पटक देशना गर्नुभयो । जुन “धर्म-चक्र प्रवर्तन सूत्र” को रूपमा प्रसिद्धि पायो । आषाढ पूर्णिमाको दिन त्यो दिव्य धर्मदेशना भएको हुँदा त्यसैको सम्झनामा आषाढ पूर्णिमाको दिन धर्म-चक्र प्रवर्तन दिवसको रूपमा गौरवसाथ मान्ने परम्परा बस्दै आयो ।

धर्म-चक्रबारे यत्ति विगन कुरा उठेपछि धर्म-चक्र के हो ? भन्ने जिज्ञासा पाठकहरूमा उठ्नु स्वभाविक हो । गौतम बुद्धले पञ्चवर्गीय भिक्षुहरूलाई प्रथम पटक धर्म अवबोध गराउने क्रममा मूलतः चारवटा कुराहरू बताउनु भएको देखिन्छ । गौतम बुद्धले बताउनु भए अनुसार - निर्वाण मार्गका लागि मूल रूपमा दुई अतिहरू बाधक छन् । वैभव, ऐश्वर्य आरामपूर्ण जीवन र अति कष्टकर, दुष्कर जीवन दुवैबाट निर्वाण प्राप्ति सम्भव छैन । वैभव सम्पन्न पनि नहुनु र खान लगाउन बिनाको दुःख पनि नरहने यस्तो मध्यम मार्गी जीवन निर्वाण प्राप्तिको लागि उपयुक्त हुनसक्छ ।

गौतम बुद्धको भनाई अनुसार दुःख सार्वभौम छ । सर्व व्याप्त छ । त्यसैले दुःख एउटा सत्य हो । बिना कारण दुःख आइपर्दैन । त्यसकारण दुःखको कारण हुनु पनि एउटा सत्य हो । सारा सृष्टि अनित्य र नाश हुने स्वभावको भएको हुँदा दुःखको पनि नाश हुनु सम्भव छ । यो पनि एउटा सत्य हो । दुःख नाश गर्न सकिने आठवटा बाटाहरू भगवान् बुद्धले बताउनु भएको छ । त्यसैले यो दुःख निरोध सत्य हो । यसरी गौतम बुद्धले दुःखलाई अपरिहार्य सत्य मान्नु भएर पनि त्यो सत्यको निरोध मार्ग समेत बताइदिनु भयो । यसलाई “चार आर्यसत्य” भनेर भनिन्छ ।

जहाँसम्म दुःख सत्यलाई निरोध गर्ने आठवटा बाटाहरू जसलाई “आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग” भनिन्छ साच्चै गहन छन् । आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई शील, समाधि, प्रज्ञा अन्तर्गत ३ भागमा विभाजित गरिएको पनि पाइन्छ । शील अन्तर्गत सम्यक वाचा, सम्यक कर्मान्त, सम्यक आजिविका पर्दछ भने “समाधि” अन्तर्गत सम्यक-

व्यायाम, सम्यक स्मृति (होस्) सम्यक समाधि पर्दछ । यसैगरी “प्रज्ञा” अन्तर्गत सम्यक दृष्टि र सम्यक संकल्प पर्दछ । दुःख निवारणका यी आठवटा बाटाहरू मध्ये सम्यक दृष्टिलाई पहिलो खुड्किलो र ढोकाको रूपमा लिइन्छ । जबसम्म मान्छेको दृष्टि (सोच्ने सम्झने तौर तरिका) ठीक हुँदैन अन्य बाटाहरू ठम्याउन सकिँदैनन् । दृष्टि ठीक भएपछि अरू बाटाहरू स्वतह निर्मल र विमल हुँदै आउँछन् ।

यसरी गौतम बुद्धले दुःखको शास्वततालाई स्वीकार्दै यसको अनित्य बोधको आधारमा आर्य अष्टाङ्गिक मार्गबाट पुष्ट भएर दुःखबाट विमुक्त हुने ज्ञान दिनुभयो । लोक चक्रबाट विमुक्त हुने धर्म-चक्र प्रदान गर्नुभयो । ■

श्रीलंकाका नामी भिक्षु पियदस्सीको देहान्त

नेपालमा बुद्धको शिक्षा प्रचार र संरक्षण गर्नमा ऐतिहासिक भूमिका निर्वाह गर्नुभएका अन्तर्राष्ट्रिय ख्याति प्राप्त श्रीलंकाका पियदस्सी महास्थविर ८४ वर्षको उमेरमा कोलम्बोमा देहावसान हुनुभएको छ ।

भिक्षु पियदस्सी विश्वमा नै (विशेष रूपमा युरोप र अफ्रिका देशहरूमा) प्रख्यात हुनुहुन्थ्यो । वहाँ पोख्त वक्ता र लेखक पनि हुनुहुन्थ्यो ।

स्मरणीय कुरो हो बुद्ध धर्म प्रचार गरेको अभियोगमा २००१ सालमा तत्कालीन प्रधानमन्त्री जुद्ध शम्शेरले ८ जना नेपाली भिक्षुहरूलाई नेपालबाट देश निकाला गरेका थिए । भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको अनुरोधमा भिक्षु नारद महास्थविर प्रमुख भिक्षु पियदस्सी सद्भावना प्रतिनिधिका रूपमा नेपाल आएर उहाँहरूले तत्कालीन प्रधानमन्त्री पद्मशम्शेरबाट पुनः ती भिक्षुहरूलाई नेपाल प्रवेश गराउन अनुमति दिलाउनु भएको थियो ।

नेपाल भिक्षु संघले भिक्षु पियदस्सीको देहान्त भएकोमा गहिरो धर्म संवेग व्यक्त गर्दै श्रीलंकाका भिक्षु महासंघलाई एक सन्देश पठाएको समाचार छ ।

भगवान बुद्धको सन्देश

चन्द्रकाजी शाक्य

आधुनिक युगमा विज्ञानको चमत्कार दिन प्रति दिन बृद्धि भैरहेको कारणले गर्दा मानिसहरू धर्मलाई अन्ध विश्वास ठान्दछन् । धर्म भन्ने केही होइन, धर्म भन्ने छुट्टैछैन । तर यो उनीहरूको धर्मप्रति सङ्कीर्ण भावना हो । अझ भनौं बुद्धको शिक्षालाई अन्ध विश्वास ठान्नु उनीहरूको ठूलो भूल हुनाका साथै मुख्रता पनि हुनेछ । मानिसलाई पाप अपराधबाट बचाउने माध्यम नै बुद्ध धर्म हो र यसले कर्तव्य, अकर्तव्य, न्याय, अन्याय छुट्याउन सक्ने क्षमता प्रदान गर्दछ ।

विज्ञानको उद्देश्य र लक्ष्य संसारको सुन्दर भविष्यको निर्माण गर्नु हो । यद्यपि विज्ञानले जन कल्याण हितार्थमा ठूलो भूमिका निभाएका भएता पनि परमाणु बम जस्तो डर लाग्दो हतियार बनाएर त्यत्तिकै अवगुण र दोष पनि ल्याएका छन् । हालै भारत र पाकिस्तानले परमाणु बमको परिक्षण गरेर ती दुई देशहरूले एक अर्कालाई मात्र डर त्रास दिइ राखेका छैनन् बरु त्यसका छर छिमेकी देशहरू समेतलाई शान्ति दिनको बदला त्रास र अशान्ति फैलाई राखेका छन् ।

धर्मको उद्देश्य र लक्ष्य पनि मानव समाजको उज्ज्वल र सुखी भविष्यको निर्माण गर्नु हो । मानव मात्रलाई करुणा, दया, मैत्री, प्रेम र कल्याण गर्नुको साथै सुःख र शान्ति पनि दिनु हो । विज्ञानले झैं धर्मले मानिसको मनमा कहिले त्रास र अशान्ति पैदा गर्दैन । धर्मको गुण बाहेक अवगुण छुट्टै छैन भने पनि हुन्छ । धर्मले यही जीवनसम्म मात्र होइन, यो चेतनाले जबसम्म जन्म ग्रहण गर्दछ तबसम्म सुःख र शान्ति प्रदान गर्छ नै । वास्तवमा बुद्ध धर्मको अज्ञानताको कारणले गर्दा नै आज हामीहरू भय, त्रास, अशान्तिले व्याप्त वातावरण जीउनु परिरहेको छ । आज मानिसले मानिस देखि डराउनु पर्ने अवस्था आइसकेको छ । एकले अर्कालाई विश्वास गर्न नसकिने भइसकेको छ । आफ्नो सन्तति देखि अविभावकले, शिष्य देखि गुरुले डराउनु पर्ने स्थिति छ । आजको अति स्वार्थी मानिस आफ्नो मोज मज्जाको लागि अरूको हत्या गर्न, लुट्न र आफ्नो पेट भर्न अरूको भाग खोस्न पनि तयार छन् । एक मित्र राष्ट्रले अर्को मित्र राष्ट्रको भू-भाग हडप्न पनि पछि पर्दैन ।

यसैकारणले गर्दा आज व्यक्ति-व्यक्तिको जीवन सुरक्षित छैन । भौतिक साधनले पूर्ण सम्पन्न भएर पनि मानिसले अमन चैन पाउन सकिरहेका छैनन् । जतातै

झै-झगडा लुटमारले वातावरण तनावपूर्ण छ । जति प्रयास गर्दा पनि विश्वले शान्ति प्राप्त गर्न सकिरहेको छैन । अन्याय, अत्याचार, दुराचार, दुर्व्यसन जस्ता घोर विकृतिहरूले प्रश्रय पाइरहेका छन् । यी सबै विकृतिहरूको कारण मानिसहरूले बौद्ध धर्म अवलम्बन नगर्नाले नै हो । किनभने धार्मिक चेतना भएका व्यक्तिहरू देखि कोही पनि डराउनु पर्दैन । कारण उनीहरूबाट कुनै पनि पाप, अपराध वा अन्याय हुँदैनन् । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने बौद्ध धर्मले मानिसहरूलाई अनुशासित, कर्तव्य परायण, सहनशील र धैर्यवान बनाउँछ । अतः बौद्ध धर्म समाजको अपरिहार्य पक्ष हो । यसैबाट सबैको कल्याण हुन्छ ।

जब बुद्धले मुर्दा, रोगी र बृद्धलाई देख्नु भयो तब वहाँमा वैराग्य उत्पन्न भयो र जरा, व्याधि र मरण दुःख सागरबाट प्राणी मात्रलाई पार गराउन कटिबद्ध भए । बुद्धले विचार गर्नुभयो कि “म सन्यासी हुन्छु, म यस्तो मार्गको खोजीमा निस्कन्छु कि मलाई कालको यस जगतबाट निकालेर नित्यताको संसारमा लैजाला” र वहाँले यसलाई निर्वाणको नामाकरण गर्नुभयो । धर्मको मार्गमा चल्ने सबैले यस कुराको पत्ता लगाउँछ कि वास्तविकता के हो, तब तिनीहरूको सन्मुख नरकको द्वार बन्द हुन्छ ।

भयबाट मुक्ति अर्थात् अभय सिर्फ तवमात्र संभव हुन्छ, जब हामीलाई सारा लौकिक प्रकृयाको अन्तर्निहित रहस्यको ज्ञान हुन्छ । यस्तो ज्ञान भए पछि यस संसार बाट भागनु पर्ने आवश्यकता हुन्दैन । एकान्तमा सत्यसित साक्षात्कार हुनुको अर्थ यो होइन कि हामी लौकिक संसारसित आफ्नो सम्बन्ध नराख्ने । यो सम्बन्ध त हामीले राखीराख्नु पर्दछ तर यो सम्बन्ध हामीले आशक्ती भावले होइन कि अनाशक्त भएर । संसारप्रति हाम्रो दृष्टिकोण अहिंसाको हुनु पर्दछ । अहिंसाको अर्थ यो होइन कि शल्य चिकित्सकले कसैको शल्य निकित्सानै नगरोस् । यसको अर्थ हो वैर त्याग । यही सिद्धान्त अपनाउन बुद्धले हामीलाई सन्देश दिनु भएको छ । अभय, असंग, अहिंसा यी तीन गुणहरू त बौद्ध धर्मका विशेषताहरू हुन् । यसैको प्रभावले हाम्रो दृष्टिपूर्णतः सहिष्णुता हुन गएको छ ।

हामी जुन संसारमा बसीराखेका छौं, जे देखि राखेका छौं ती सबै अनित्य हुन्, असन्तोषजनक छन् ।

यस्तो किन भएको ? हामी किन यस्तो अन्योलपूर्ण स्थितिमा परिरहेका छौं ? किन कि हाम्रो ज्ञान र इच्छा तृष्णा, भोक, प्यास, लालसा, इच्छा, स्वार्थपरता र अज्ञानका शक्तिसित निहित छन् । हाम्रो असन्तोषको मूल र वास्तविक कारण यही हो । यदि हामी आफ्नो अज्ञान हटाउन सक्दछौं, प्यासलाई जित्न सक्दछौं, त्यस्तै अविद्या या अज्ञानबाट छुटकारा पाउन सक्दछौं भने हामीलाई बोधि या ज्ञान प्राप्त हुन सक्दछ । यस्तो भन्दा त सजिलो छ तर गर्नलाई गाह्रो छ । यसैले बुद्धले भन्नु भएको छ: मानिसको आफ्नो आन्तरिक स्वरूपलाई आमूल परिवर्तन गर्नुपर्छ । आफूले आफैलाई पुनः निर्माण गर्नु पर्दछ । आफूलाई पूरातवरले एक भिन्नै व्यक्ति बनाउनु पर्छ । कपाल खौरैरे या मुण्डन गरेर या मन्दिर तथा विहारमा गएर अथवा मन्त्र पाठ मात्र गरेर यस्तो विशिष्टता हासिल गर्न सकिदैन ।

वहाँले भन्नु भएको छ: तिम्रो कपालले के अपराध गरेको छ ? आफ्नो हृदयको दोषहरू हटाउने गर ।

यदि आफ्नो मन स्वच्छ छैन, मलिन छ भने भिक्षुको चीवर धारण गर्दैमा के फाइदा हुन्छ ? यसको लागि कर्मकाण्ड, शास्त्रसम्मत विधि विधान, भिक्षुको भेष धारण गर्नु जरूरी छैन बरू आफूलाई पुनः निर्माण गर्नु जरूरी छ, अनिवार्य छ । वहाँले हामीलाई नैतिकताको उपाय आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग अपनाउन सल्लाह दिनु भएको छ । यसमा वहाँले आफ्नो आशक्ति वासनालाई जित्न हामीले कस्तो प्रकारले प्रयत्न गर्नुपर्छ ? कसरी आफ्नो हृदयका दोषहरूबाट छुटकारा पाउने आदि कुरा विवेचना गर्नुभएको छ । यदि हामीलाई निर्वाण प्राप्त गर्ने मन छ भने यो मार्ग अपनाउनु अत्यावश्यक छ । निर्वाण के हो ? अकुशल कार्य छोड्नु । निर्वाणको अभिप्राय हो वासना स्वार्थपरता, मूर्खता, अज्ञानको विनाश गर्नु र निस्वार्थ भावले कुशल कार्यहरू गर्नुमा त्यागनु । निर्वाण आनन्द र ज्ञानको स्थिति हो । यो एक प्रकारको ब्रह्म विहार हामी सबै प्राणीहरूप्रति प्रेमको विकास गर्न सक्दछौं, एक अर्कामा द्वेष राख्ने, स-साना वास्ताहरू जस्ता दुर्गुणहरू हामीमा रहँदैन जुन दुर्गुणहरूले आज संसारलाई विनाशको बाटोतिर डोर्प्याइ राखेका छन् ।

एकातिर हामी बुद्ध धर्मको शिक्षा प्रचार गर्दछौं भने अर्कोतिर हामी आफै हाम्रो दैनिक जीवनमा यस धर्मका शिक्षाहरू पालन गर्दैनौं । सहिष्णुता, बोध, ज्ञान सबै मानिसहरूलाई मिलाएर बुद्धको शरणमा लाने आदि कुराहरू प्रचार गरेर मात्र के फाइदा ?

बुद्धले हामीलाई जुन सन्देश दिनुभयो त्यसको

मूल स्थायी छ; शाश्वत छ, त्यसको स्वरूप काल रहित छ तर हामी त्यस महान गुरुको अयोग्य वंशज हौं । वहाँ एक यस्तो व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो जो श्रेष्ठ हुनुहुन्थ्यो । समयभन्दा माथि वहाँले संसार त्यागनु भयो र हामीलाई बताउनु भयो कि आफ्नो संतुलन, शान्ति, प्रेम र मैत्री बनाइ राख्नको लागि के गर्नुपर्दछ । वर्तमान वातावरणलाई बदलेर मात्र हामी भाइ-भाईको प्रेमबाट आप्लावित वातावरणमा रहन सक्दछौं । हामी अनेक भागमा, अनेक सम्प्रदायमा, अनेक समुदायमा, विभिन्न राष्ट्रमा बाँधीसकेका छौं र एक अर्कासित लड्छौं पनि, जसले गर्दा यो संसार झगडा र घृणाबाट टुटिसकेको छ । बुद्धले के भन्नु भएको छ ? क्रोधलाई अक्रोधले जित्ने गर । के हामी यस्तो गरिराखेका छौं । के हामीले प्रेमको पालना गरिरहेका छौं ? यदि कोही मानिस यसको पालन गर्दैन भने ऊ बुद्धको अनुयायी भन्न योग्य छैन । बुद्धले हामीलाई यही शिक्षा दिएको होइन र ?

यदि हामी आफ्नो महान गुरुको सच्चा अनुयायी हौं भने हाम्रो कर्तव्य यो हुन्छ कि हामी सिर्फ कुराले मात्र होइन, आफ्नो आचरणमा पनि वहाँको शिक्षाको अनुशरण गरौं । तब संसारको पनि भिन्न रूप बन्न सक्छ ।

बुद्धको जीवनमा हामी दुई पक्ष देख्न सक्दछौं ज्ञानको विकासतिर अग्रसर हुनको लागि ध्यान, योग र शेष समयमा मानव सेवा । ज्ञान र सेवा यी दुई तत्व यस धर्मको अनिवार्य तत्वहरू हुन् । यद्यपि: हाम्रो देशमा यस्ता आचार्यहरू पनि थिए जो शास्त्र विधिहरूको पालना गर्नुको अपेक्षा आत्म ज्ञानको बढी-महत्वपूर्ण मान्दथे जसको प्रभावले गर्दा हाम्रो देशका अधिकांश मानिसहरू अहिले पनि कर्मकाण्डको नै अनुशरण गर्दछन् । खाली बाहिरी कर्मकाण्डको अनुशरण गर्नाले धर्मको वास्तविक महत्व सम्झन सकिदैन । मानिसले आफू भित्रै मनन गर्नुपर्दछ, ध्यान लगाउनु पर्दछ र सत्यको अनुभव गर्ने कोशिस गर्नुपर्दछ जसमा यी सबै चीजहरूको अभिव्यक्ति रूप हो । एक सिद्ध पुरुष भन्दछ "हामी दया चाहन्छौं, बलिदान होइन ।" हामी साँचो सहायता र मानव प्रेमको आकांक्षा गर्दछौं । हामीलाई यसैको आवश्यकता छ अरू कुनै पनि प्रकारको तरीका र कर्मकाण्ड चाहिँदैन । किनकि कर्मकाण्डबाट हामी अन्तिम सत्यसम्म पुग्न सक्तैनौं । यदि हामी सत्य चाहन्छौं भने हामीले त्यही गर्नुपर्छ जुन बुद्धले हामीलाई मार्ग देखाउनु भएको छ ।

जन्म र मृत्यु कालको प्रतीक हो, यदि हामी काललाई जित्न चाहन्छौं भने साँच्चै निर्वाण प्राप्त गर्न चाहेको हो, त हामीले कालबाट पिच्छा छोडाउनु

पर्छ, कालबाट पिच्छा छोडाउनुको अर्थ हो हामी कालचक्रमा बाँधिएका चीजहरूबाट बच्नु र कालको परवशताबाट टाढारहनु । निर्वाण सिर्फ काललाई जित्न मात्र होइन बरू काललाई बदल्ने पनि हो ज्ञान प्राप्ति पछि, काललाई बदल्ने कोशिस गर्दा हामी सांसारिक कार्यहरूमा प्रवृत्त हुन जान्छौं । यद्यपि कालबाट मुक्ति पाउन र यसलाई अनन्त बनाउने अनेकौं प्रयास जारी राख्दछौं । कालको परिधिबाट भाग्नु हाम्रो लागि कुनै आवश्यक छैन तर हामी आफ्नै मनमा कालको सही स्वरूपको साथ जीवनयापन गर्नुपर्ने हुन्छ । बुद्धका यही उपदेश थियो: कालबाट बच्नुको साथसाथै कालमाथि नियन्त्रण पनि बनाइराख । यसरी हामी यस संसारमा रहनु पर्दछ र शेष मानवताको सेवामा गुजार्नु पर्दछ । बुद्धको सम्पूर्ण जीवनमा यी दुई कार्यहरूकै क्रम बनिरहेको थियो । पहिले वहाँले सबै सम्भव तरीकाहरूबाट ज्ञान, प्राप्त गर्ने कोशिसमा लाग्नु भयो र ज्ञानी हुनुभयो तब आफ्ना सारा समय मानवताको सेवामा व्यतीत गर्नुभयो । प्रज्ञा र प्रेम प्रत्येक धर्मको सारभूत तत्व हो र बुद्ध आजीवन यी दुई तत्वहरू माथि जोड दिइरहनुभयो । व्यावहारिक दृष्टान्त दिदै वहाँले हामीलाई सम्झाउनु भयो कि यस संसारमा ज्ञान प्राप्तिको लागि जिउनु पर्दछ र मानवताको सेवामा आफ्नो समय व्यतीत गर्नुपर्दछ । वहाँले यस्तै गर्ने प्रयत्न गर्नु भएको थियो । यसैले यदि हामी बुद्ध धर्मको वास्तविक सार के हो भन्ने जान्न चाहन्छौं भने बुद्ध जीवनी हेरेपछि आफ्ना समाधान हुन जान्छ । वहाँको आफ्नो जीवननै यसको साँचो दृष्टान्त हो ।

प्रज्ञा र प्रेम यी दुई तत्व बौद्ध धर्मको अनिवार्य तत्वहरूको रूपमा मान्नु पर्दछ । वहाँले बताउनु भयो कि जीवन दुःखमय छ र दुःख सकारण छ । हामी दुःखबाट बच्न सक्दछौं र निर्वाण या ज्ञान प्राप्त गर्न सक्दौं । यो कुनै यस्तो कुरा होइन जुन हाम्रो शक्तिको सीमा भन्दा बाहिरको हो । हामी यही र अहिल्यै निर्वाण प्राप्त गर्न सक्दछौं । यसको लागि हामीलाई कुनै दोश्रो लोकमा भाग्नु आवश्यकता छैन । यदि हामी यही साँचो अर्थमा ज्ञान प्राप्त गर्न चाहन्छौं भने निरन्तर अभ्यास र गहिरो ध्यान गर्नु आवश्यकता छ । एकचोटी ज्ञान प्राप्त भएपछि हामी संसारमा निस्कन्छौं, संसारलाई छोडिदैन बरू सांसारिक कार्यहरूमा भाग लिइन्छ । हामी यसमा रमाउने छौं, आफ्नो सारा समय मानवताको उत्थानमा लगाउने छौं । यदि मन्दिरमा जाँदा हामीलाई आत्म ज्ञान र मानवताप्रति प्रेमको प्रेरणा मिल्दछ भने यो काफ़ी

उपयोगी सेवा होला । यसैको लागि त हामी मन्दिरमा जाने गर्दछौं ।

एक सच्चा धार्मिक व्यक्ति आफ्नो बहुमूल्य चीजहरूलाई समेत लातमारी दिन्छ जस्तो बुद्धले गर्नुभएको थियो । वहाँले आफ्नो महल, राज्य, पत्नी, पुत्र सबैलाई छोडी दिनु भयो, किनभने वहाँको धार्मिक जीवन यी सबै चिजहरू भन्दा बढी मूल्यवान थियो । यो कुनै यस्तो चीज होइन जसलाई बजारबाट किन्न सकिन्छ । यो एक यस्तो चीज हो जसलाई हामी खाली कठोर अनुशासन आत्माको कठिन श्रमबाट मात्र प्राप्त गर्न सकिन्छ । यसैले अन्तिम सत्य तक पुग्नको लागि आवश्यक अर्न्तदृष्टिलाई पाउने मार्गमा आउने बिघ्नवाधाहरू माथि विजय प्राप्त गर्ने प्रकृया बढी आवश्यक छ । यसलाई बौद्धिक र आध्यात्मिक मन्थनद्वारा प्राप्त गर्नुपर्दछ तब हामी एक भिन्न व्यक्ति बन्दछौं र हाम्रो काम अधिक महत्वपूर्ण हुन्छ ।

ईश्वर माथि गम्भीरतापूर्वक विचार गरौं, सिर्फ मन्त्रोच्चारण र कृचाहरू गाउँदैमा त्यसको अस्तित्वलाई स्वीकार नगरौं बरू त्यसलाई सम्झौं र ब्रह्माण्डको रहस्य भेदन गर्ने कोशिस गरौं । हामीले यस्तो गर्न सफल भएमा हामी अरू मानिसहरूलाई कहिल्यै घृणा गर्ने छैनौं । कहिल्यै उनीहरू माथि क्रोध गर्ने छैनौं, रिससित हाम्रो कुनै कारणनै हुनेछैन । हामी संसारमा विश्व बन्धुत्वको भावना महशुस गर्नेछौं । आज हामीहरू सबैलाई यसै कुराको आवश्यकता छ । हामीलाई यस्ता छिमेकी समाजको आवश्यकता छैन जो एक अर्काप्रति शत्रुताको भावना राख्दछ । हामीलाई एक यस्तो समाजको आवश्यकता छ जहाँ सबै मानिस परस्पर अनुरागको भावना महशुस गरौस् किनकि उनीहरू सबै एकै तत्वबाट जन्मेका हुन् । एकै रगतबाट अनुप्रमाणित छन् । जब हामी एकै स्रोतबाट उत्पन्न भएका छौं त मित्र र अमित्रमा कसरी फरक हुन सक्दछ ? यसप्रकार कुनै भेदभाव सम्भव छैन । यस्तो पागलपनले नै मानिसहरूलाई आपसमा बाँदछ, गलत सिद्धान्तबाट उब्जिएको शत्रुताले मानिसहरूमा यस्तो विश्वास जगाउँछ कि साराका सारा प्रतिभाको खजाना उनको साथमा हुन्छ । शेष सबै मानिसहरू अन्धकारमा भटकी रहेका छन् र हामीबाट यही अपेक्षा गरिन्छ कि अन्धकारमा भटकी रहेका मानिसहरूलाई हामी प्रकाशमा ल्याउने गरौं । यस्ता तमाम कुराहरूलाई हामी आफ्नो जीवनबाट बाहिर निकालौं यही भगवान बुद्धले लोकलाई दिनुभएको सन्देश हो । ■

बौद्ध वाङ्मय त्रिपिटकको चिनारी - १

कोण्डन्य, संघाराम

त्रिपिटकः

त्रिपिटक अर्थात् त्रिपिटक बौद्धहरूका एक आधार ग्रन्थ हो। त्रिपिटक बुद्धधर्मको सर्वाधिक प्रामाणिक ग्रन्थका रूपमा स्वीकारिन्छ। मुसलमानहरूका कुरान, इसाईहरूका बाइबल, हिन्दूहरूका वेद सरह बौद्धहरूको त्रिपिटक संरचना भएको देखिन्छ तर एउटा कुरा बौद्धहरूले त्रिपिटकलाई देवरचित एवं स्वप्रमाणित मान्दैनन् परन्तु यसलाई एउटा प्राचीन ऐतिहासिक ग्रन्थको रूपमा मान्दछन्। त्यसैले यस ग्रन्थ अन्य ग्रन्थहरू भन्दा फरक देखिन्छ। बुद्धले आफ्ना शिष्यहरूलाई उपदेश दिने क्रममा कुनै पनि ग्रन्थलाई स्वप्रमाणित नमान्ने शिक्षा दिनुभएको कुरा यहाँ स्मरणीय हुन आउँछ।

पिटक भनेको हे हो ?

“पिटक” बुद्ध-भाषा वा पालि (मागधी) भाषाको एक शब्द हो। हाम्रो भाषामा पिटकको अर्थ टोकरी (डालो-भाँडो) हुन्छ। पिटकको प्रचलित अर्थ टोकरी भए तापनि मज्झिम निकायको सन्दक सुत्त र चङ्कीसुत्तको “पिटकसम्पदायं” शब्दले धार्मिक वाङ्मयलाई इंगित गरेको छ। त्यसैले धेरैले पिटकलाई टोकरी भनी अर्थ्याउने गरे तापनि यसलाई धार्मिक वाङ्मय भन्नु बढी उपयुक्तका साथै प्रासाङ्गिक देखिन्छ।

असंख्य कल्पदेखि सर्वज्ञ बुद्ध हुने मूलोद्देश्य लिई पारमिता धर्म पूर्ण गर्दै आएका बोधिसत्त्व सिद्धार्थ कुमारले दुःख र दुःखबाट मुक्तिको बाटो पहिल्याउन राजकीय जीवनलाई तिलाञ्जली दिएर महाभिनिष्क्रमण (गृहत्याग) गरेका हुन्। जीवन के हो ? जीवनमा सुख शान्ति कसरी प्राप्त हुन्छ ? संसारको वास्तविकता के हो ? यी यावत कुराहरू विस्तारै बोध भयो, संसारको यथार्थ सत्य अवबोध भयो, चतुरार्य सत्यसँगै प्रतित्य समुत्पाद (कार्यकारण सिद्धान्त) को बोध भयो र अनि बुद्धत्व ज्ञान+बोधिज्ञान लाभ भयो र बोधिसत्त्व बुद्ध हुनुभयो। वहाँले मानवहरूका हित र सुखका लागि ४५ वर्षसम्म अनवरत रूपले जीवन पयोगी धर्म-दर्शन, सद्धर्मरूपी उपदेश प्रचार-प्रसार गर्नुभई

८० वर्षको उमेरमा महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभयो।

बुद्धको महापरिनिर्वाण भएर एक सप्ताह नबित्दै “बस् आयुष्मानहरू ! शोक नगर ! विलाप नगर ! हामीहरू अब वहाँ महाश्रमण (बुद्ध) देखि साँच्चै नै राम्ररी मुक्त भयौं। वहाँले हामीलाई सदा झैं यसो भनेर पीडित गर्नु हुन्थ्यो— “यो तिमीहरूले गर्नु हुँदैन, यो तिमीहरूले गर्नु हुन्छ। अब हामी जे जे चाहन्छौं त्यसो त्यसो नै गरौं; जुन मन पर्दैन त्यो नगरौं।” (म.प. सुत्त दीघ नि.) भनी भिक्षु सुभद्रले खुशी प्रकट गरे भने उनलाई साथ दिने भिक्षुहरू पनि देखापरे। बुद्धको महापरिनिर्वाण पश्चात देखिएको यस किसिमको विकृति र असंयमपना देखेर आर्यश्रावक महाकाश्यप महास्थविरलाई मानसिक दुःखाइले पीडित भएको कुरा वहाँकै उद्गारबाट स्पष्ट हुन्छ, “आयुष्मानहरू ! आज हाम्रो सामू अधर्म बृद्धि भइरहेका छन्, अर्थ न्हास भई गइरहेछ। अविनय बृद्धि भइरहेका छन्, विनय न्हास हुँदै गइरहेका छन्। आज आयुष्मानहरू ! हामी धर्म र विनयको संगायना गरौं।”

बुद्धको महापरिनिर्वाण पश्चात वहाँको धर्म र विनयलाई भविष्यसम्मान टिकाइराख्न, परिनिर्वाण पश्चात देखापरेका विकृति र असंयमता रूपी धुलोलाई समाप्त पार्न र तथागत शास्ताको स्मृतिको सम्मान प्रदर्शन गर्न बुद्धका प्रमुख शिष्यहरूले ४ महिनापछि अर्थात् सम्भवतः श्रावण महिनामा ५०० जवान भिक्षुहरू जमघट भई राजगृहमा प्रथम धर्म-संगायना (महाधिवेशन) गरी बुद्ध-वचनलाई एकै ठाउँमा संग्रह गरी एकाबद्ध गर्ने कार्य भयो, जसलाई संगायना वा संगीति भनिन्छ। यसको १०० वर्ष पछि वैशालीमा दुतीय धर्म संगायना भयो भने बुद्ध-परिनिर्वाण पश्चात २३६ वर्ष पछि सम्राट अशोकको पालामा तृतीय संगायना पाटलीपुत्र (पटना) मा भएको थियो र यस संगायना (महाधिवेशन) लाई विशेष महत्त्वपूर्ण संगायनाको रूपमा लिइन्छ। पछि प्रथम शताब्दीमा श्रीलंकाका राजा वट्टगाभिनी अभयको पालामा चतुर्थ धर्म-संगायना

सम्पन्न भयो । यसै बेला लगभग इ.पू. २९ तिर त्रिपिटकलाई लिपिबद्ध गरीने कार्य भएको थियो भने त्यसपछि त्रिपिटक केवल सम्पादन र संशोधनका रूपमा इ.सं. १८७१ मा बर्माका राजा मेण्डनको समयमा पाँचौँ धर्म-संगायना सम्पन्नका साथ ७२९ वटा संगमरमरमा (Marble) सम्पूर्ण त्रिपिटक उत्कीर्ण गरिए । यसपछि पुनः बर्मा देशमै इ.सं. १९५४-५६ मा छैठौँ धर्म-संगायना सम्पन्न भएका थिए ।

एउटा प्रश्न चिन्ह खडा हुन सक्छ, बुद्धको महापरि निर्वाणको ५०० वर्षको अन्तरालमा आएर लिपिबद्ध भएको त्रिपिटक बौद्ध साहित्यमा कतिपय कुराहरू तल-माथि र थप-घट गर्ने जस्ता काम पनि भए होलान भन्ने पूर्ण सम्भावना नभएका होइनन् भन्ने आशय व्यक्त गर्ने पनि गरिन्छ । तर पनि त्रिपिटक बाहेक अन्य साहित्यलाई बुद्धका अनुयायीहरूले प्रधानता दिन सक्लान र ? यो सम्भव देखिन्न, तसर्थ बुद्धको उपदेशका लागि त्रिपिटकलाई अलग राखेर अरू कुन साहित्यको शरण लिने ? भाषा र भावको दृष्टिकोणले पालि वाङ्मयले हामीलाई जति बुद्धको नजिक पार्ने काम गर्छ त्यति अरू साहित्यले शायद मात्रै अगाडि लान सक्लान !?

त्रिपिटक के हो ?

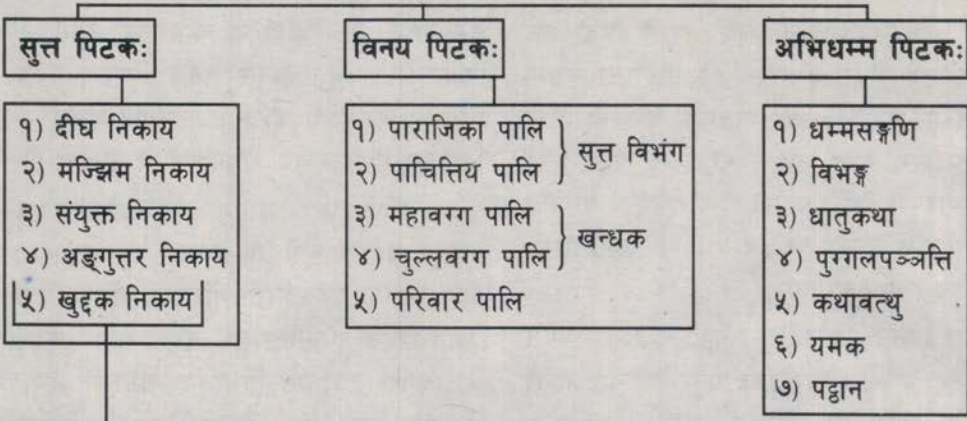
“त्रिपिटक” नै बौद्धहरूका सर्वाधिक प्रमाणिक बौद्ध साहित्य र बौद्ध वाङ्मय हो । सुत्त पिटक, विनय पिटक र अभिधम्म पिटकको समग्र रूप नै त्रिपिटक हो । धेरैगाथा ग्रन्थ अनुसार त्रिपिटक ग्रन्थमा ८४,००० धर्म-शिक्षापद (धर्मस्कन्ध) छन्, जसमध्ये ८२,००० धर्मस्कन्ध स्वयं बुद्धद्वारा देशित हुन् भने बाँकी २,००० वहाँका शिष्य भिक्षुहरूका देशना हुन् । त्रिपिटकमा जुन धर्म-देशना र ज्ञान उपलब्ध छन्, ती ज्ञानभन्दा बढी हामीलाई बुद्धको नजिक लाने ज्ञान अर्को छैन । जहाँसम्म बुद्धको व्यक्तित्वको सवाल छ, बुद्धधर्म र दर्शनको प्रश्न छ, त्यसको सबैभन्दा सजिलो चिनारी वा परिचायक भन्नु नै त्रिपिटक हो । समग्र पिटक वा त्रिपिटकमा बुद्धको महान व्यक्तित्व, वहाँको जीवन-दर्शन, जीवनोपयोगी उपदेश, समाजमा सामाजिक भएर जीवन जीउने कलाले व्याप्त भइराखेका छन् । त्यसमा बुद्धको

असीम, अद्भूत, आश्चर्यजनकका साथै कल्याणकारी धर्म-गाथा, ब्रह्मकाया र बोधिकाया रूपी उपदेशहरू त्रिपिटकमा अमूर्त रूपले सर्वत्र व्याप्त रहेका छन् । संक्षेपमा भन्नुपर्दा “दुःख र दुःखबाट मुक्ति” - यही नै यथार्थतः त्रिपिटकको जीवनोपयोगी उपदेश हो ।

“त्रिपिटक” असीम एवं अपार धर्म-दर्शनले भरीपूर्ण साहित्यरूपी धर्म-भण्डार वा खानी हो । यसलाई तीन भागमा विभाजित गरिएका छन्— सुत्त पिटक, विनय पिटक र अभिधम्म पिटक । सुत्त पिटकलाई पाँच निकाय वा शास्त्रमा विभाजन गरिएका छन्, जो यस प्रकारका छन्— दीघ निकाय, मज्झिम निकाय, संयुक्त निकाय, अंगुत्तर निकाय र खुद्दक निकाय । सुत्त पिटक उपदेश-रूप वा व्यवहार-देशना (वोहार देसना) को शास्त्र हो । विनय पिटक स्वयं परिपूर्ण ग्रन्थ हो, किन्तु यसको विषय वस्तुलाई तीन भागमा बाँडिएका छन्— सुत्त विभाग, खंघक र परिवार । सुत्त विभागको दुई विभागहरू पाराजिका र पाचित्तिय, खन्धकको दुई भाग महावग्ग र चुल्लवग्ग हुन् । विनय पिटक संयम-रूप र आज्ञा देशना (आणा देशना) को शास्त्र हो । विनय पिटक बौद्ध संघको संविधान हो । यसमा विनय-नियमहरू के कति कारण र कुन परिस्थितिमा प्रतिपादन गर्नु परेको हो त्यसको वर्णन निहित छन् । अभिधम्म पिटकमा ठूलूला सातवटा ग्रन्थहरू छन्, जसमा नाम हुन्— धम्मसङ्गिणि, धातुकथा, पुग्गलपञ्जत्ति, कथावस्तु, यमक र पट्टान । अभिधम्म पिटक तत्त्व-रूप वा उच्चतर परमार्थ-देशना (परमत्थ देसना) को शास्त्र हो । अभिधर्म पूर्णतः दार्शनिक ग्रन्थ हुन्, यसमा चित्त, चेतसिक, रूप र निब्बाण वा मन र पदार्थका विभिन्न रूप र सिद्धान्त बारे चर्चा गरिराखेका छन् । यसरी हेर्दा सुत्त पिटकमा बौद्ध परम्पराका लागि अधिचित्त शिक्षा रहेका छन् भने विनय पिटकमा अधिशील शिक्षा र अभिधम्म पिटकमा अधिप्रज्ञा शिक्षा निहित रहेका छन् ।

पालि वाङ्मयको त्यो हिस्सा जसलाई माथि त्रिपिटक र बुद्ध वचन भनी उल्लेख भएका छन्, जसको विस्तारित रूप निम्नानुसार रहेका छन्—

त्रि-पिटक - सूची

(१) खुद्दक पाठ (२) धम्मपद (३) उदान (४) इतिवुत्तक (५) सुत्त निपात (६) विमानवत्थु
 (७) पेतवत्तु (८) थेरगाथा (९) थेरी गाथा, (१०) जातक (११) निद्देसः-

(क) महानिद्देस

(ख) चुल्ल निद्देस

(१२) पटिसम्भिदामग्ग (१३) अपदान (१४) बुद्धवंस (१५) चरियापिटक

क्रमश ...

बुद्धया शिक्षा

संजय शाक्य, हःखा यल

गुजागु ध्व बुद्धया शिक्षा
 ज्ञानया मतं खंका कया
 त्रिरत्नयागु शरण वना
 दुःखं झीपिं मुक्त जुइनु ।

सर्वज्ञ ज्ञान प्राप्त याम्ह
 बुद्धया शिक्षा अनुशरण याना
 राग, द्वेष, मोहत फुकाः
 शरण वनेनु झी बुद्धया ।

गृहस्थ जीवन भिंका वनेत
 हिंसा मयायेगु दिक्षा कयाः
 धर्म प्रचार झीसं न्हिथं याना
 थःगु आचारण भिंका वनेनु ।

जन्म, मरणं मुक्त जुइत
 मदयकं मगागु बुद्धया शिक्षा
 न्हिथं झीसं पालन यानाः
 अर्हत मार्गे थ्यंके नु ।

धर्मसंकट

अञ्जान

गोदावरी, बिसंबु-गा.वि.स.-७, ल.पु.

खोली आपना दिव्य चक्षु,
 बुद्धैछु धर्मको मर्म,
 तिर्य देवल-देवल धाउनु
 पो होकी ? धर्म !
 या हो, रोगी, गरीब असाहयको,
 सेवा गर्नु धर्म ।
 या मेरो नै पो होकी ?
 प्रभुको यादै गर्न नपाउने कर्म ।
 मनका काला मैला जलेर
 भैरहेछ अति नै गर्मी
 पारि छ छहारी-बुद्धगया
 वारि छु आफू,
 बिचमा छ विशाल खाल्डो - अधर्मी
 उता जाउँ कि यतै बसूँ,
 परे म ठूलो संकटमा,
 पार लगाऊ प्रभु बुद्ध,
 पर्न लागें-म, धर्म संकटमा !!

शाक्यमुनि विहारको चिनारी र भिक्षु संघको ध्यानाकर्षण

उत्तम शाक्य, भोजपुर, टक्सार

निरंकुश जहानिया शासनको छत्र छायाँमा पूर्वी नेपाल भोजपुर टक्सारमा थेरवादी धर्मको प्रचार प्रसार हुनु ज्यादै कठीनाईको विषय वस्तु थियो। अनेकौं संघर्ष, कठीनाई, बाधा अड्चनसँग टक्सारवासी उपासक उपासीकाले सामना गर्नुपरेको थियो। यस टक्सार वासीको धर्मप्रति श्रद्धा र अभिरूचीलाई मध्यनजर गरी वि.सं. १९९३ मा स्व. आचार्य भिक्षु अमृतानन्द साथै स्व. भिक्षु माहाप्रज्ञा (बौद्ध ऋषि) ज्यू यस टक्सार बजारमा पाल्नुभयो। वहाँहरूको शुभ आगमनको अवसरमा स्व. भिक्षु माहाप्रज्ञाद्वारा निर्मित ३ फुट अग्लो बुद्ध मूर्ति प्रतिस्थापन गरी टक्सारवासी बीच धर्मदेशना कार्य गरी श्रद्धा जगाउने कार्य भयो। धर्म प्रचार भएको देख्न नचाहने राणा पहरेदारहरूले स्व. भिक्षु माहाप्रज्ञा, स्व. भिक्षु अमृतानन्द लगायत धेरै संख्यामा भिक्षु उपासक उपासिकाहरूलाई जेलनेल नजर बन्दी गरेको तथ्य घटनाहरू अखिल नेपाल भिक्षु संघको इतिहासका पानामा अमिट छाप रहेको छ।

नेपालमा स्थविर धर्म (थेरवाद) अनुरूप पूर्वाञ्चल क्षेत्र भित्र सर्वप्रथम बुद्ध रथारोहण, थेरवाद धर्म प्रचार प्रसारको थलोको रूपमा चिनिएको, साथै यस टक्सार वासी श्रद्धालु उपासक उपासिकाको धर्मप्रतिको श्रद्धाको प्रतिफल थेरवाद धर्म प्रचार प्रसारमा यस क्षेत्रबाट महत्त्वपूर्ण योगदान भएको अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको इतिहासबाट हटेको छैन। यसै स्थानीय टक्सार बजारबाट शाक्यमुनि विहारको सरसंगतबाट विभिन्न भिक्षु र गुरुमाँहरूको गृहत्याग जीवनका घटनाहरू यस विहारले विर्सन सकेको छैन। यसरी यस टक्सार बजारबाट गृहत्याग गरी जानेहरूमा संघनायक स्व. भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु सुबोधानन्द, स्व. भिक्षु प्रज्ञारश्मि, स्व. भिक्षु विवेकानन्द, स्व. सुगतानन्द श्रामणेर (दिवंगत २०१८), स्व. विमलानन्द श्रामणेर, सुशिला गुरुमाँ, रत्नमञ्जरी गुरुमाँ, सुजाता गुरुमाँ, स्व. शिलाचारी गुरुमा, अग्गधम्म (गृहस्थी) जसले नेपालको बौद्ध धर्म जागरणको अभिमानलाई (श्रीलंका, जापान, थाइलैण्ड, बर्मा, चीनको बौद्ध धर्म अध्ययन गरी) महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको यस विहारले विर्सन सकेको छैन। आज यहाँबाट गृहत्याग गरी जाने भिक्षु गुरुमाँहरूले यो ऐतिहासिक स्थलको महत्त्व र गरिमालाई यति छिट्टै विर्सन नहुने कुरोलाई स्मरण गराउन चाहन्छु।

२०१८ सालको सेरोफेरोमा फर्केर हेर्दा यस

भोजपुर जिल्लामा विभिन्न अनिकाल, भय र अन्तरायबाट बचनको निमित्त विश्व शान्तिको कामना गर्दै यस विहारको बौद्ध संघको आयोजनामा सम्पूर्ण बौद्ध संघ संस्था, स्थानीय टक्सार बजारवासी, सम्पूर्ण उपासक उपासिका र श्रद्धालु धर्म प्रेमीहरूको संयुक्त तत्वावधानमा २०१८ साल पौष महिना देखि माघ महिनासम्म तात्कालीन अवस्थामा नेपालमा कहिल्यै नभएको यस शाक्यमुनी विहारमा पूज्यवर भिक्षुहरू १० जवान झिकाई भव्यरूपबाट सप्ताह व्यापी माहापरित्राण सु-सम्पन्न भएको थियो। उक्त अवसरमा भिक्षुहरूको गणपुरक संख्या भएकोले यस टक्सारवासी श्रद्धालु उपासक उपासिका, गण्यमान्य व्यक्तिहरूका साथै बौद्ध संघ संस्थाको संयुक्त प्रयासले (चुडाकर्म प्रवज्या संवर) लाई अष्टचारो नपारी) यो शाक्यमुनी विहार अखिल नेपाल भिक्षु महासंघलाई दान गर्ने कार्य सु-सम्पन्न भयो। यो माहान पूण्यकार्य गर्न पाउनु यहाँबाट उत्पादन भई गृहस्थी जीवन त्याग गरी जानु भएका भिक्षु र गुरुमाँहरूको देन र यस टक्सार बजार वासीको धार्मिक अथक प्रयासलाई लिन सकिन्छ। के यस्ता वास्तविक घटनाहरू शाक्यमुनि विहारको सुनौलो इतिहास बन्न नसक्ला र? तात्कालिन इतिहासको स्मरण गर्दा, भन्ते, गुरुमाँहरूद्वारा धर्मदेशना गरी धर्म प्रचारको क्रममा नित्यपूजा देखि लिएर बुद्ध पूजा, ज्ञानमाला भजन परित्राण पाठ, अष्टादश पाठ, दान प्रदान कार्य, विभिन्न कथा, वस्तुमा आधारित बुद्धशिक्षा अन्तरगत विभिन्न नाटकहरू सर्वार्थसिद्ध विरकुश, विश्वन्तर आदि नाट्य कार्यहरू अभिनित भैसकेको विगतको इतिहासबाट शाश्वत व्रत, बसुन्धरा पूजा (धलं दङ्गेगु), ललित विस्तर पाठ (गुंला लछि यंक) गर्ने यस्ता इतिहास पनि नबोकेको भन्न मिल्दैन। स्थानीय श्रद्धालुहरूबाट “कतिपुन्ही” सामुहिक रूपबाट संचालन गर्ने कार्य अद्यावधी छुँदछुँ। यी आदि यावत प्रसंगहरू यस बजारको ऐतिहासिक प्रमाणको रूपमा अगाडि सार्न सकिन्छ।

तर हाल शाक्य मुनि विहार संरक्षण र सम्बर्धन गर्नका लागि भिक्षु र गुरुमाँहरूको अभाव भएको देखिन्छ। उपासक उपासिकाहरूको मात्र जिम्मामा रहेको यस विहारमा फेरि पहिलाको जस्तो बुद्ध शिक्षाको उज्यालो घाम उदाउन दिने हामी सबैको ठूलो इच्छा रहेको हुँदा भिक्षु संघलाई यतातिर ध्यानकर्षण गराउन चाहन्छौं। ■

लुम्बिनी र केही सुझावहरू

✍ बखतबहादुर चित्रकार

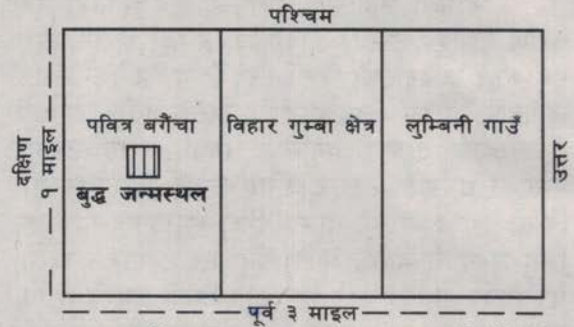
(बुद्ध पूर्णमामा बुद्धप्रति भक्ति पोखन खोज्ने नै हो भने भजन कीर्तन, जुलुस, झाँकी र बाजा गाजा सहितको जुलुस प्रदर्शन गरी भक्ति मार्गमा लागेर मात्र सन्तोष लिन मिल्दैन। बुद्धप्रति साँच्चिकै भक्ति दर्शाउने हो भने बुद्धले देखाउनु भएको ज्ञान मार्गलाई पनि अपनाउन सके मात्र बुद्धप्रति साँच्चिकै भक्ति गरेको ठहरिन्छ। यसको लागि बुद्धको जन्मथलो लुम्बिनी विकास कार्यमा कार्यरत कर्मचारीहरू लगायत हामी सबै बुद्ध अनुयायीहरू आ-आफ्नो दैनिक जीवनलाई राम्रो आचरणमा ढाली निस्वार्थ रूपले परोपकारी भई आफू र अरूको भलो चाहने समाजसेवी बन्नुपर्ने देखिन्छ। यही नै मानव धर्म हो। आफ्नो चित्त निर्मल पारी प्राणीहरू प्रति मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षा जस्ता चर्तुब्रह्मविहार गुणलाई आफ्नो व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्नुलाई धार्मिक आचरण भन्न सकिन्छ। यसरी धर्मप्रति सम्मान राख्नु नै बुद्धप्रति साँच्चिकै सम्मान राखेको ठहरिन्छ।)

- सम्पादक

लुम्बिनी (बुद्धको जन्मस्थल) लाई विकास गरी बुद्धको शान्ति सन्देश विश्वभर फैलाउने र लुम्बिनीको विकास गरी विश्वका बुद्ध शिक्षा अनुयायीहरूलाई नेपाल भ्रमण गराई यसबाट नेपालको आयश्रोत बढाउन टेवा पुऱ्याउनु नै चित्रकार समाजका विभिन्न उद्देश्यहरूमध्ये एउटा प्रमुख उद्देश्य रहन गएको छ।

त्यसैले चित्रकार समाजको तर्फबाट २०५०/५२ सालमा १२० जवान समाजसेवीहरू त्यस क्षेत्रमा गई पहिले रोपिएका विरूवाहरूमध्ये मरेका विरूवाहरूको ठाउँमा नयाँ विरूवाहरू रोपेका थिए। त्यसपछि फेरि वि.सं. २०५३ सालमा पहिले रोपिएका वृक्षहरूको सम्भार गर्नुका साथै लुम्बिनी विकास कोषका कर्मचारीहरूको सल्लाह बमोजिम फेरि अर्को नयाँ ११०० वटा वृक्षहरू वृक्षारोपण गरिएको थियो।

लुम्बिनी विकासको माप्टर प्लान अनुसार लुम्बिनी विकास गर्ने योजनाको लागि पूर्व पश्चिम १ माइल चौडा र उत्तर दक्षिण ३ माइल लम्बाई भित्र योजना बन्ने भएको छ। यसमध्ये दक्षिणतिरको १ माइल क्षेत्रफललाई पवित्र बगैँचा (Sacred Garden) भनिन्छ। बीचको अर्को १ वर्ग माइललाई विभिन्न देश विदेशबाट आ-आफ्नो देशको डिजाइन अनुसार गुम्बा, मन्दिर, विहार आदि बनाउनको लागि छुट्टाइएको छ। उत्तरतिरको बाँकी १ वर्ग माइललाई लुम्बिनी भिलेज भनी छुट्टाइएको छ।

यसपाली बल्ल एउटा राम्रो काम भएको देखियो। त्यो हो, मायादेवी मन्दिर वरिपरी अन्दाजी १००/१२५ फिटको फलामेबार चारैतिर लगाइएको। तर कुन्नि किन हो, यही काम पनि बीचैमा रोकिएको छ।

पवित्र बगैँचा: यस बगैँचाको माझमा मायादेवी मन्दिर रहेको र यस क्षेत्रभित्र कुनै प्रकारको हिंसा गर्न मनाही छ। त्यति मात्र होइन यस क्षेत्रभित्र मदिरा पान, पिकनिक, होहल्ला, रसरंग गर्ने हेतुले बजाइने क्यासेट र गाना आदिलाई निषेध गरिएको शान्त र शीतल क्षेत्रको रूपमा घोषित गरिएको छ। नियम त राम्रै बनाइएको हो। तर यसलाई पालन भने गरिएको देखिँदैन। अर्थात् लुम्बिनी विकास कोषका कर्मचारीहरूले यसलाई त्यत्ति राम्रो निगरानी राख्न सकेको देखिँदैन। पिकनिकका लागि भैरहवाबाट आउने धेरैजसो मानिसहरूले यस निषेधित क्षेत्रभित्र नै पिकनिक मनाउने गरेको देखिन्छ। फलस्वरूप यही पवित्र क्षेत्रमा कुखुरा काट्ने र खसी काट्ने जस्ता हिंसा कार्यहरू गरी भोज खाई रमाइलो मनाउँछन्। यस विषयमा लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्षज्यूसंग धेरै पटक छलफल पनि भैसकेको र यस पवित्र क्षेत्रमा रक्सी सेवन, हिंसा कार्य र होहल्ला गर्ने कार्यलाई रोक लगाउने बचन पनि दिनुभएको थियो। तर चित्त बुझ्दो कार्यान्वयन भने हुन सकिराखेको छैन। यस विषयमा भिक्षु महासंघको तर्फबाट पनि विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ।

अर्को महत्त्वपूर्ण कुरो, बुद्ध पूर्णमा जस्तो पवित्र दिनमा लुम्बिनीमा बुद्ध सम्बन्धि ज्ञान गुणका भजनहरू र प्रवचनहरूको व्यवस्था हुन आवश्यक देखिन्छ।

त्यसदिन काम चलाउ हिसाबले मात्र नभई विशेष रूपले बुद्ध पूर्णमा मनाउनुपर्ने देखिन्छ। यसका लागि बैठक बसी सुनियोजित रूपले भव्यताकासाथ बुद्ध मूर्ति सजाई धुमधामले बुद्ध पूर्णमा मनाउनुपर्ने देखिन्छ।

संसारे जन्म ज्वीगु हे दुःख खः । दुःख ज्वीगु कारणत यक्कों दु । गुलिसियां नयत्वने मखना, गुलिसियाँ ल्वय् जुयाः, गुलिसियां योम्ह नाप च्वने मखनाः, गुलिसियाँ मयोम्ह नाप च्वने माला, आदि आदि दुःख दयाच्वनी । थथे हे झीगु शरीरं नं थीथी दुःखत वयाहे च्वनी । झीगु शरीरे दुःख दुहाँवइगु खुपु लँपु दु ।

इपिं खः (१) न्हाय् (२) म्हुतु (३) मिखा (४) न्हाय्पं (५) मन (६) शरीर

(१) न्हाय्: झीगु शरीरया अङ्गत मध्ये सासः ल्हाय्त मदय्क मगाःगु अङ्ग न्हाय् नं खः । थुगु हे न्हासं झीगु बाँलाःगु व बाँमलाःगु बासनात दुत हय्गु याई । मनूत जन्मजातं हे बाँबाँलाःगु व नस्वाःवःगु वासना जक काययोपिं व बाँमलाःगु वासना काय् मयोपिं खः । अथे जूगुलिं गबले बाँमलाःगु वासना दुहाँ वई अबले झीत दुःख ज्वी । नवोःगु थासे झीपिं च्वने यई मखु । अज्याःथाय् च्वनेबले झीत तँ वई । वहे तमं झीत दुःख ज्वी । थुकथं झीत न्हासं दुःख हयाच्वंगु दु ।

(२) म्हुतु: मनूते म्वाना च्वनेत नयगु व खँ ल्हाय्गु ज्या म्हुतुं यानाच्वनी । थुगुहे म्हुतुं साक्क नय् मखनाः, झीत दुःख जुयाच्वनी । हानं ध्व हे म्हुतुं मेपिं नाप खँ ल्हाय्बले छाक्क वचन पिकया शत्रुत दय्का च्वनी । हानं ध्व हे म्हुतुं सुयातं नाइक खँ ल्हानाः भिं मनू ज्वी फयाच्वनी । म्हुतुं पिहाँवइगु वचन मेपिन्त यक्कों प्रभाव यानाच्वनी । म्हुतुं खँ ल्हाय्बले मभिंगु वचन पिहाँवल धाःसा ल्वापु नं ज्वीयो । गुकिंयानाः झीत दुःख ज्वी । कलह ज्वी । थुकथं म्हुतुं नं झीगु शरीरे दुःख हय्यो ।

(३) मिखा: झी गनं वनेबले मिखां स्वयाज्वीगु वखते, छुं नं वस्तु बाँला-बाँमलाः धकाः छुटे याय्गु ज्या मिखाया मद्दत कयाः मनं यानाच्वनी । तर ध्वहे मिखाया पाखें बाँमलाःगु छुं चीजवस्तु स्वय् मालकि झीगु मने तं वई । अथेहे झीत बाँलाः ताःगु छुं वस्तु खनेवं उगु वस्तु प्राप्त याय्त यक्को कोशिस याःज्वी । गुकिं यानाः

मेपिन्त हानी व नोक्सानी नं ज्वीफु । उलियानाः नं झीसं उगु वस्तु प्राप्त याय् मफत धाःसा झीके तं पिहाँवइ । थुकथं । मिखाँ झीगु शरीरे दुःख दुत हयाच्वनी ।

(४) न्हाय्पं: न्हाय्पंनं पिनेया वातावरणे छु जुयाच्वंगु दु धयागु बारे शब्द दुत हयाः जानकारी बियाच्वनी । अथेहे थःत सुनानं छुं मनिंगु धाल धाय् व मखुगु म्वाःमदुगु खँ ल्हानाच्वंगु ताल धाय् झीके तं पिहाँ वई । थःत प्रशंसा यानाच्वंगु ताल धाय् हानं लय्ता वई । तर झीसं न्हाचाबलें थःत योगु खँ जक न्यने दयाच्वनी मखु । अपो हे थःत मयोगु व मन सुख मदैगु खँ न्यने मालेयो । थुकथं न्हाय्पंनं दुःख दुहाँवयगु याई ।

(५) मनः झीगु शरीरया अभिन्न अंग मन खः । ध्वहे मनं भिं, मभिं, यो, मयो, थःगु कतःयागु धयागु भाव हय्गु याई । थःत योम्ह नाप च्वनेमखन धाय् व मनं दुःख ताःसा, मयोम्ह नाप च्वने मालकि नं दुःख हे ताई । थःत मयोम्ह मनूया प्रगति जुयाः थहाँ वन धाय् उम्ह मनूप्रति इर्ष्या जुयाबी । इर्ष्याया कारणं उम्ह मनूयात गुकथं स्यंकेगु धयागु बारे बिचाः यायां मनय् अशान्तिं थाय् काइ । मानसिक अशान्ति धयागु हे मानसिक ल्वय् खः । मानसिक ल्वय् दुम्ह मनूया जीवन सुखी ज्वी फैमखु व सुथां लाय् फैमखु थुकथं मनं नं झीत दुःख दुत हयाच्वनी ।

(६) शरीरः झीगु जीवने दुःख हइगु लँपु मध्ये छपु लँपु शरीर नं खः । शरीरं अपो यानाः थःत योगु वस्तु नाप जक स्पर्श याय्त स्वयाच्वनी । गबलें गबलें थःत मयोगु वस्तु स्पर्श याय् मालीबले मचायक हे तं वई । तंया बसे वन धाय् उम्ह मनुखं मभिंगु मखुगु ज्या याय्लाई । थुगु कारणं व सजाय फय् मालाः दुःख भोग याइ ।

थुकथं झीत दुःख दुत हयावीगु लँपु न्हाचाबलें स्मृति रूपी ज्ञानयात पाः तयातय् फय्क्यमाः । अले जक काचाक्क दुःख दुहाँ वय् फैमखु । अले झीसं समाजे न्हाचाम्ह नापनं मिलेचले जुयाः च्वने फै । सुनानं सुनापं द्वेष भावना मतसे थःगु जीवनयात भिंगु लँपु न्हाचाके फै । ■

बुद्ध धर्मया ख्वा:पा बाँलाथें बौद्ध धा:पिनि चाला नं बाँलाय माल

बोलेन्द्ररत्न शाक्य

फुक्क सत्व प्राणीपिनि थ:थ:गु म्हसिइका पौया रूपे ख्वा:पा: दु । न्हाय, म्हनु, मिखा दुगु ख्वा:पा । गुलिसिया ख्वा:पा: बाँला:सा गुलिसिया बाँमला: । गुलिं ख्वा:पा: हिंसिं भयब्युसा, गुलिं हिंसिं छतिं मदु । गुलिसिया मुसुमुसु का:गु ख्वा:पा: दुसा, गुलिसिया तं भयब्युगु ख्वा:पा: दु । गुलिं गम्भीर व सौम्य ख्वा: वोसा गुलिं चंचल व घच्चायापुसे ख्वा: वोपिं नं दु । गुलिं यच्चुसे पिच्चुसे च्वपिं दुसा गुलिं वख्या: थ्वख्या: वोपिं नं दु । सजीव प्राणीपिनि थी थी ख्वा:पा: दुथें - निर्जीवपिनि नं थ:थ:गु स्वभाव धर्म क्यना: थी थी ख्वा:पा: न्त्यव्वया च्वंगु दु । थ:थ:गु गुण दोष अनुसारं बाँला बाँमला धैगु फुक्क वस्तु वा व्यक्तियाके दु । तर धात्थेंया ख्वा:पा: ला गुण अवगुणया लिधंसाय् न्हचलुइगु ख: ।

पिनेया ख्वा:पा: बाँमला:सां दुने गुण दुम्ह जूसा बाँलाम्ह जुइ । पिनेया ख्वा:पा: बाँलाना नं गुण छतिं मदुम्ह जुल धा:सा वैत बाँला: धका नाली मखु । गुणं जकं स्थायी आकर्षण विइ फइ । गुण मदुम्ह जुल धा:सा रूप लावण्य बाँलासां व मन साला का:सां लिपा विकर्षण हे जक पिज्वइ । मेपिसं वैत यो तायुकि मखु । धाइगु नं दु - "ख्वा: बाँलानां छुयाय्, चाला बाँला:सा जिइ ।" तर थुकिइया अ:ख: ख्वा बाँमला:सां चाल चलन बाँला:सा सकसियाँ यइ । गथे कि सुकरात बाँमला: हं तर व फुक्कसियां यो हँ । खासयाना: व ल्याय्म्ह ल्यासेपिनि दथुइ साप हे चर्चित हं । छाय् धा:सा वया रूप (ख्वा:पा:) बाँमला:सां विचार, बोली व व्यवहार बाँला: जू, प्रेरक जू अले मार्ग निर्देशन विइगु जू । अथेजुया व पाखे ल्याय्म्ह ल्यासेपिं साप हे प्रभावित जू । ख्वापालं आकर्षण याइगु घौछिया लागि जुइ, परन्तु तक ला गुणया हे जक प्रशंसा जुइ ।

आ: बुद्ध धर्म संघया ख्वा:पा: गथे च्वं धैगु न्हचस: सुनानं तल धा:सा छु धाय् मालि ले, छक: विचा: याय्नु । बुद्धया न्हापाया नां सिद्धार्थ कुमार ख: । बोधी ज्ञान लाय् धुंका तिनी बुद्ध धैगु विशेषण दत । सम्यक ज्ञान गुण प्राप्तम्ह जुया जक बुद्ध धा:गु ख: । व्यक्तिया रूपे मखु । ख्वा:पा: स्वया: बाँला बाँमला धाय्गु ला सिद्धार्थयात जकं धाय् जिइ । बुद्धयात ला गुण स्वया: सिइका: तिनी बाँला धाय्गु पाय्छि जुइ । का म्वाल का, बुद्धयात व्यक्तिया रूपे नं झीसं म्हसिइके ज्युगुलिं बुद्ध साप हे शान्त, सौम्य व करूणां बिलिबिलि जा:गु ख्वा:पा: दुम्ह, बोधीवृक्ष सिमा क्वय् खुदं तक घोर तपस्या याना: बोधिज्ञान प्राप्त यानाविज्या:म्ह, जगत

सत्व प्राणीपिनि उपरे करूणा तया: फुक्कसिया व्याधि, जरा, मरण दु:ख तंकेत, पीन्यादं तक ग्राम-ग्राम, नगर-नगर प्रदेश-प्रदेश चाहिला: धर्मया लँपु क्यना विज्या:म्ह, नेपा:या लुम्बिनी धैगु थासे शुद्धोदन महाराजया याक: काय् सिद्धार्थ धाय्का: जन्म जुया विज्या:म्ह धका झी सकसिनं म्हस्यु धाय् तर बुद्धया ख्वा:पा: व म्हसिइका पौ थ्व मखुनि । झं धर्म ला सुयां गुम्ह नं मखु, न्हाय् म्हनु मिखा दुगु ख्वा:पा: घाना: त:गु नं मदु, थपाय्धिक: अपाय्धिक:, तुय्म्ह हाकुम्ह, त:ग्वारा चिइव्वाराम्ह धका: म्हसिइका काय्गु नं छुं मदु । अथेजुया: धर्मया ख्वा:पा: थथे हे च्वं धाय् फइमखु । संघ नं ला छम्ह व्यक्ति मखु । छगू मंका, नां ख: । मंका: नांया ख्वा: थथे च्वं धका धायेगु घृष्टता जक जुइ । Abstract (भाव) या ख्वा:पा: दइ मखु । दहे दय्कुसां कल्पना जक जुइ । उकिया ख्वा:पा: धाय्गु हे उकिया गुण वा दोष ख: । अथेजुया बुद्ध धर्म व संघया ख्वा:पा: धयागु हे बुद्ध धर्म संघया गुण हे ख: धका भापिइमा: । गुणानुस्मरण याय्गु हे भिं ख्वा: स्वय्गु बराबर ख: । अले धात्थेंया म्हसिइकेगु विधि ख: गुकिं गुबलें झीत धोखा जुइ मखु ।

अथे ख:सा बुद्धयात गुणया ख्वापालं गथे म्हसिइकेगु ले अर्थात् बुद्धया गुण छु छु ले ? बुद्धया गुण गुंगू दु व थथे ख: ।

इतिपि सो भगवा अरहं, सम्मासम्बुद्धो, विज्जाचरण सम्पन्न, सुगतो, लोकविद् अनुत्तरो पुरिसदम्म सारथि, सत्थादेवमनुस्सानं, बुद्धो, भगवाति ।

1. अरहं - राग द्वेषादि व्याक्क शत्रुयात त्याका विज्या:म्ह । गुप्तपापयाइम खुम्ह ।
2. सम्मासम्बुद्धो - सम्पूर्ण धर्मयात थ:म्हं हे बाँलाक सिइका थुइका विज्या:म्ह ।
3. विज्जाचरण सम्पन्नो - विद्या व आचरणं पूर्ण जुया विज्या:म्ह । खँ व ज्या लोम्ह ।
4. सुगतो - जन्म-मृत्यु रहितगु निर्वाण तकं थ्यनीगु लँप्वी याना विज्या:म्ह ।
5. लोकविद् - सम्पूर्ण लोकयात सिइका कया विज्या:म्ह ।
6. अनुत्तरो पुरिसदम्म सारथि - हारापिन्त दमनयाना चित्त सभ्ययाना विज्या:म्ह ।
7. सत्थादेवमनुस्सानं - देव व मनुष्यपिनि गुरु जुया विज्या:म्ह ।

८. बुद्धो - चतुरार्य सत्ययात बाँलाक सिइका विज्याःम्ह ।

९. भगवा - मभिं गु बानियात नाशयाना विज्याःम्ह ।

धर्मया न्हाय्, म्हुतु, मिखा दुगु ख्वाःपाः मदुसा गथेयाना धर्म धैगु थ्व धका सिइकेगु ? धर्मयात म्हसिइकेगु उपाय छु ? धर्मयात नं धर्मया गुणद्वारा हे म्हसिइकेगु खः । धर्मया गुण खुगू दु व थये खः ।

स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सन्दिट्टिको, अकालिको, एहिपस्सिको, ओपनेय्यको, पच्चत्तंवेदिब्बो विञ्जूहि'ति ।

१. स्वाक्खातो - अन्त तकं कल्याण जुइगु कथं बाँलाक उपदेश बियातःगु ।

२. सन्दिट्टिको - थ्व हे जन्मे फल प्राप्त ज्वीगु ।

३. अकालिको - समय पिया च्वने म्वाःक फल विइगु ।

४. एहिपस्सिको - पत्या मजूसा थन वयाः स्व वा धका धाय् बहगु ।

५. ओपनेय्यको - तनं त फल बिया निर्वाणतक थ्यंका विइगु ।

६. पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूहि'ति - समझदार ज्ञानी-जनपिन्सं थःधम्मंतुं सिइका थुइका काय् माःगु ।

संघ नं ब्यक्ति मखु । थ्व एक वचन नं मखु । थ्वया नं न्हाय्, म्हुतु, मिखा मदु । अले संघ थुजोम्ह धकाः गथे सिइकेगु ? वया ख्वाःपाः (गुण) गथे च्वं ले ? संघयात नं संघया गुणानुस्मरण यानाः जक म्हसिइके फइ । संघया गुण गुंगू दु व थये खः ।

सुपटिप्पन्नो भगवतो सावक संघो,
उजुपटिपन्नो भगवतो सावक संघो,
त्रायपटिपन्नो भगवतो सावक संघो,
सामीचिपटिपन्नो भगवतो सावक संघो,
यदिदं चतारि पुरिस युगानि अट्टपुरिसपुगला,
एस भगवतो सावक संघो,
आहुणेय्यो, पाहुणेय्यो, दक्खिनेय्यो,
अञ्जलिकरणियो, अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा'ति ।

१. सुपटिप्पन्नो - उपदेश अनुसारं आचरण याना यंकिपिं ।

२. उजुपटिपन्नो - छलकपट मयासे आचरण याना यंकिपिं ।

३. त्रायपटिपन्नो - न्यायपूर्वक आचरण याना यंकिपिं ।

४. सामीचिपटिपन्नो - सन्मानयाय् योग्य कथं आचरणयाना यंकिपिं ।

५. आहुणेय्यो - श्रद्धापूर्वक निमन्त्रणा याय् योग्यपिं ।

६. पाहुणेय्यो - पाहुना सत्कार याय् योग्यपिं ।

७. दक्खिनेय्यो - दान विइ योग्यपिं ।

८. अञ्जलिकरणीयो - ल्हाः ज्वज्वलपा याय् योग्यपिं ।

९. अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं - पुण्य पुसा पिइतः भिं गु बं समान जूपिं ।

च्वे च्वयागु बुद्ध, धर्म व संघया गुणानुस्मरणं बुद्ध धैम्ह थुजोम्ह जुइमाः, धर्म धैगु थुजागु जुइमाः अले संघ धैपिं थुजोपिं जुइमाः धैगु खं स्पष्ट सिइके फु अर्थात् बुद्ध धर्म संघया यच्चुगु ख्वाःपाः न्हचलुया वः ।

बुद्ध धर्म संघया परिचय न्हाय्, म्हुतु व मिखा दुगु ख्वाःपलं स्वैतं बाँलाक धोखा मजुइकथं, सारभूत किसिमं बुद्ध, धर्म व संघनाप परिचित जुइगु दसि झीके थौं तक नीन्यासः दँ न्हचवः गथे दुगु खः अथे चूलाना च्वंगु दु । बुद्ध, धर्म व संघया गुण स्मरण यानाः झीके नं व गुण दुध्याकेगु कुतः झीसं याय्माः । अलेतिनी झी बुद्धया धात्थेपिं अनुयायी जुयाः बुद्धं कनाः क्यनाः विज्याःगु निर्वाण मार्गय् (धर्मया लँपुइ) संघया सुसाकुसालय् झी न्हचज्यां वने फइ । झीसं थौं थ्व हे आसिका याय् माःथें ताया । अस्तु ।

॥ भवतु सब्ब मंगलं ॥

ज्ञानया लँपु

लक्ष्मीहीरा तुलाधर

मानव जीवन ताः लाकेगु खःसा
चरित्र स्वभाव बाँलाय् हे माः
चरित्र स्वभाव बाँलाकेगु खःसा
पञ्चशीलया ज्ञान दय्हेमाः

निर्वाणया त्वाथः गय्गु खःसा
उत्पत्ति विनाश धर्म थुइके हे माः
उत्पत्ति विनाश धर्म थुइकेगु खःसा
ध्यान भावना याय् सय्केहे माः

अति चञ्चलगु थःगु मनया
स्वभाव थम्हं थुइके हे माः
प्रज्ञाया लँपु चायकेगु ताःचा
थ्वहे खः बाँलाक सिइके हे माः

शील समाधि प्राप्तीया लँपु
स्वभाव धर्म म्हसीकेगु खः
निर्मल स्थीर मनया दथुई
स्वभाव धर्म प्राप्ती खः ।

अधिस्थान पारमिता

स्थान: धर्मकीर्ति विहार । २०५५ ज्येष्ठ १६ गते ।
यसदिन भिक्षु अश्वघोष महास्वविरले “अधिस्थान पारमिता” बारे प्रवचन गर्नुहुँदै भन्नुभयो— “कोही व्यक्तिले लोकहितको लागि राम्रो काम गर्न गरिएको दृढ संकल्पलाई अधिस्थान पारमिता भनिन्छ ।

बुद्ध हुनका लागि पारमिता धर्म पूरा गर्ने बोधिसत्त्वले सबभन्दा अधिस्थान पारमितालाई पूरा गर्नु पर्दछ । सम्यक संकल्प पूरा गर्न सक्ने व्यक्तिको अधिस्थान पारमिता पूरा हुन्छ । अधिस्थान पारमिता पूरा गर्दा जुनसुकै बाधा अड्चनहरू आइपरे पनि आफ्नो मन विचलित नपारी आफ्नो कार्य सिद्ध गर्न सक्नु पर्छ । सिद्धार्थ कुमारले पनि लोकहितका लागि आफ्नो दरवार त्यागी दुःखका बाटोहरूबाट छुटकारा पाउने उपायहरू पत्ता लगाई लोक उद्धार गर्ने अधिस्थान गर्नु भएको थियो । उहाँको अधिस्थान पारमिता पूरा भएकोले नै आज हामी पनि त्यस मार्गमा लाग्ने मौका पाइरहेका छौं । त्यसैले हामीले बुद्ध शिक्षा अध्ययन गरे जस्तै पुराना कुसंस्कारहरूलाई त्याग्न सक्नु परेको छ । यसको लागि हामीले पनि अधिस्थान गरी आफ्ना कुवानी र खराब आचरणहरूलाई त्यागी लोकहितका लागि राम्रा र असल कार्यहरू गरी बुद्धको सच्चा शिष्य बन्नु परेको छ ।”

मदनरत्न मानन्धरको सभापतित्वमा ज्ञानेन्द्र महर्जनले संचालन गर्नुभएको यस दिनको कार्यक्रममा लक्ष्मण शाक्यले रिपोर्टिङ्ग गर्नुभएको थियो ।

बुद्ध हुनलाई विष्णुले अवतार लिन पर्दैन

स्थान: धर्मकीर्ति विहार । २०५५ ज्येष्ठ ३० गते ।
यसदिन इन्द्रकुमार नकमीको सभापतित्वमा संचालित साप्ताहिक कार्यक्रममा भिक्षु आनन्दले प्रवचन गर्नुहुँदै भन्नुभयो— “परम्परावादी विचारधारा अनुसार यस संसारमा देखिने सबै चीज वस्तु र प्राणीहरू सबै सर्वशक्तिमान ईश्वरले श्रृष्टि गरेको हो । यसरी ईश्वरलाई अगाडि राखी ईश्वरप्रति मात्र निर्भर रहने बानीले गर्दा मानिसहरूको श्रृजनशील शक्ति र चिन्तनशील शक्तिको विकास हुन सकेन । हीनताबोधको मात्र विकास

भएको छ । तर बुद्धको भनाई अनुसार मानिस आफैमा अनन्त विचार शक्ति विद्यमान रहेको हुन्छ । त्यसैले उहाँले मानिसहरूलाई आ-आफ्नो स्वतन्त्र चिन्तन गर्नका लागि सल्लाह दिनुहुन्छ । उहाँले भन्नुहुन्छ— “कसैले भनेको भन्दैमा त्यसमा विश्वास गर्ने पर्छ भन्ने कुनै करकाप छैन, चाहे त्यो जत्तिसुकै बुद्धिमान व्यक्ति किन नहोस्, बुद्ध नै किन नहोस् ।

त्यस भनाईमा सत्यता छ छैन भनी जाँच्ने अधिकार सबैमा छ । मानिसहरूले आ-आफ्नो कार्य अनुसार त्यसको प्रतिफल भोगिराखेका हुन्छन् । जुनसुकै प्रतिफलको पनि कारण हुन्छ । त्यसैले कारणलाई नास गर्न सकेमा मात्र फल स्वतः नष्ट हुनेछ । आचरण र चित्त शुद्ध गर्नु नै बुद्धको मूल उद्देश्य हो । बोधयतीति बुद्ध । त्यसकारण बुद्धले प्राप्त गर्नुभएको बुद्धत्व कुनै ईश्वरको देन होइन । यो त एक अन्वेषणको फल मात्र हो । बुद्ध हुनको लागि कोही विष्णुले अवतार लिन पर्दैन । एक साधारण मानिसले पनि आफ्नो आचरण शुद्ध गरी निर्मल चित्तले लोकहितको उद्देश्य राखी मेहनत पूर्वक पारमिता धर्म पूरा गर्दै जान सकेमा एक दिन त्यस व्यक्ति अवश्य बुद्ध हुन सक्नेछ ।”

संसार चक्र

स्थान: धर्मकीर्ति विहार । २०५५ असार २० गते ।
धर्मकीर्ति विहार बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको साप्ताहिक शनिवारिय कार्यक्रममा धर्मकीर्ति विहारकी अनुपमा गुरुमाले संसार चक्रको विषयमा प्रवचन दिनुभयो ।

प्रवचनको क्रममा उहाँले मानव जीवन प्रतित्य समुत्पादको १२ वटा कसीमा एकपछि अर्को भई संसार चक्रमा अल्झीरहेको छ र यसबाट उम्कन धेरै गाह्रो छ भन्नुभयो । यसै क्रममा उहाँले क्लेश वट्ट, कम्म वट्ट र विपाक वट्टको बारेमा व्याख्या गर्नुहुँदै भन्नुभयो— “मानिसहरू लोभ, द्वेष, मोहको बसमा परी शरीर वचन र मनले विभिन्न अकुशल कार्यहरू गर्छन् । जुन यसरी छन् —

मनले गर्ने अकुशल— अभिज्ज्ञा (परधनमा दृढ लोभ), व्यापाद (अरूलाई विगाने इच्छा), मिच्छादिदि (अन्धविश्वास)

शरीरले गर्ने अकुशल- पाणातिपाता (प्राणी हिंसा), अदिन्नादाना (चोरी), कामेशुमिच्छाचारा (ब्यभिचार र भ्रष्टाचार)

वचनले गर्ने अकुशल- मुसावाद (झूठो बोल्ने), पिसुनवाचा (चुकली लगाउने), फरूस वाचा (कडा वचन बोल्ने), सम्फप्लाप वाचा (वकवास आदि काम नलाग्ने गफ गर्ने)

यी अकुशल कार्यहरूबाट नराम्रै फलहरू प्राप्त हुने हुन्छ। किनभने कर्म गर्दा नियतीको कारणले फल फरक-फरक हुने गर्छ। राम्रो नियतीले गरेको कर्मको फल राम्रै हुन्छ भने नराम्रो नियतीले गरेको कर्मको फल नराम्रै हुन्छ।”

बौद्ध दायित्व

२०५५ श्रावण २ गते। यस दिन रीना बनियाले बौद्ध दायित्व बारे प्रवचन दिनु हुँदै भन्नुभयो- हामी बौद्ध हुनुको नाताले बुद्ध शिक्षाको विशेषता बारे ज्ञान थाहा पाउनु आवश्यक छ।

बुद्ध शिक्षाका मूल विशेषताहरू यसरी रहेको छ।

- (१) स्वतन्त्र चिन्तन: आ-आफ्नो बुद्धि प्रयोग गरी विचार गर्न छुट दिइएको बुद्ध शिक्षाले स्वतन्त्र चिन्तनलाई विशेष स्थान दिएको छ।
- (२) अनात्मावाद: बुद्ध शिक्षाले म र मेरो भन्ने जुन अत्त भावना हो यसलाई पनि नासवानको रूपमा पुष्टि गरेको छ। त्यसकारण बुद्ध शिक्षा अनात्मावाद भन्ने बुझिन्छ।
- (३) अनिस्वरवाद: कर्म र कर्मफलमा विश्वास दिलाउने बुद्ध शिक्षाले कारण र फललाई बुझाई ईश्वरलाई दोष दिई आफू पन्छिने शिक्षा दिदैन।
- (४) पूर्वजन्म र पुनर्जन्म: बुद्ध शिक्षाले पूर्वजन्म र पुनर्जन्ममा विचार गरी आफ्नो अमूल्य समय खेर फाल्नुलाई मूर्खता सम्झन्छ भने वर्तमान समयमा आफ्नो जीवन सुखमय बनाउने प्रयासमा लाग्ने सल्लाह दिन्छ।

बुद्ध शिक्षा अनुसार हाम्रो शरीर र चित्त त्यसबेलासम्म परिवर्तन भईराख्छ जुन बेलासम्म हामीले आफ्नो तृष्णालाई क्षय गर्न सक्दैनौं। तृष्णालाई नाश गर्न सकेपछि स्वतः हाम्रो रूप मात्र नाश हुने होइन चित्तको

रूपमा रहेको आत्मा समेत नाश हुनेछ अर्थात् यसको अन्त्य हुनेछ। त्यसलाई नै हामीले परम सुख अर्थात् शान्तिको अवस्था भन्न सक्छौं।

अभिधर्म

२०५५ श्रावण २३ गते। यसदिन धम्मवती गुरुमाले अभिधर्म विषयमा प्रवचन गर्नुहुँदै भन्नुभयो- “अभिधर्म गम्भिर विषय हो। अभिधर्म बुद्धले बताउनु भएका ज्ञानहरूलाई संगालिएका ३ वटा पिटक मध्येको एउटा पिटक हो। अभिधर्मले मानिसको चित्तलाई अध्ययन गराउँछ। चित्तले राम्रो क्षेत्रमा लागि काम गरे राम्रै फल प्राप्त हुन्छ भने नराम्रो क्षेत्रमा लागे यसले नराम्रै काम गराउँछ। फलस्वरूप नराम्रो फल भोग्नुपर्ने हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो चित्तलाई राम्रो नराम्रो कार्यबारे राम्रो ज्ञान दिलाउनु जरूरी छ। दश पुण्य क्रियालाई राम्रो कार्य भनिन्छ भने दश अकुशल कार्यलाई नराम्रो कार्य तथा पापकार्यको रूपमा लिन सकिन्छ।

दश पुण्य क्रियाहरू: (१) दान - दान दिनु (२) शील - राम्रो आचरण गर्नु (३) भावना - ध्यान भावना गर्नु (४) अपचायन - मान्न योग्य व्यक्तिलाई आदर गौरव गर्ने (५) वेय्यावच्च - आफूभन्दा वर्ष, कर्म र धर्मले जेठो व्यक्तिको सेवा गर्नु (६) पत्तिदान - पुण्य दान दिनु (७) पत्तानुमोदन - अरूले गरेको पुण्यलाई सहर्ष स्वीकार गर्ने (८) धर्म श्रवण - ज्ञान गुण बढ्ने उपदेश सुन्नु (९) धर्मदेशना - ज्ञान गुण बढ्ने उपदेश दिने (१०) दृष्टिजुर्म - अन्धविश्वासी हुनुबाट बच्नु।

दश अकुशल: शरीरबाट गरिने- (१) हिंसा गर्ने (२) चोर्ने (३) ब्यभिचार गर्ने। वचनबाट गरिने- (४) झूठो बोल्ने (५) चुकली गर्ने (६) कडा वचन बोल्ने (७) वकवास गर्ने। मनबाट गरिने- (८) लोभ गर्ने (९) द्वेष गर्ने (१०) अन्ध विश्वासी बन्ने।

अन्त्यमा उहाँले भन्नुभयो- “बुद्ध शिक्षालाई अध्ययन गर्न भिक्षु र भिक्षुणीहरूमा मात्र भर नपरी प्रत्येक व्यक्ति आफैले यस शिक्षालाई अध्ययन गरी यसलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी जीवन सुखमय बनाउनु परेको छ।”

तारा डंगोलद्वारा संचालित यस कक्षा इन्द्र-कुमारको सभापतित्वमा समापन गरिएको थियो।

बाल ध्यान शिविर पोखरा - २०५५ श्रावण ८ गते

पोखरामा बालध्यान शिविर सम्पन्न

मैत्री संघ, पोखराको आयोजनामा पोखरामा पहिलो पटक आयोजित ३ दिवशीय बाल ध्यान शिविर समापन अवसरमा ध्यान गुरु वरिष्ठ सहायक आचार्य आनन्दराज शाक्यले बाल ध्यान शिविरमा विशेष त बुद्ध शिक्षामा आधारित शील, सदाचार र नैतिक शिक्षामा जोड दिदै "आनापान ध्यान" (मनलाई नाकको प्वालनेर केन्द्रित गराई राख्न स्वास आएको गएको थाहापाई राख्नु) को माध्यमबाट बाल-बालिकाको मन र स्वभावलाई चंचल हुन नदिई शान्त रहन सिकाइन्छ भन्नु हुँदै यस साधना विधि (कथा श्रवण, खेल र ध्यान) को अभ्यासले बाल-बालिकालाई सुसंस्कृत गराउन ठूलो सघाऊ पुऱ्याउने कुरा बताउनु भयो ।

ध्यान गुरु र प्रशिक्षकहरूलाई उपहार प्रदान गर्ने क्रममा संघका अध्यक्ष विश्व शाक्यले बाल-बालिकाहरूलाई सम्बोधन गर्दै गुरुहरूले सिकाउनु भएको राम्रो ज्ञानलाई सम्झेर बुझेर त्यसलाई पालना गरेर देखाउनु नै साँचो अर्थमा गुरु दक्षिणा हुने कुरो बताउनु भयो ।

जान्यौं । "धर्म" बारे जानकारी लिन खोज्दा ठूलो मान्छेले झैं स्पष्ट रूपमा उनी भन्छिन् - आफ्नो पनि भलो हुने अरूको पनि भलो हुने काम गर्नु धर्म हो । यसै गरी ज्ञान कहलिन धेरै पढेर मात्र नहुने, भगवान् गौतम बुद्धले बताउनु भए अनुसार हिंसा गर्न नहुने, चोरी गर्न नहुने, व्यभिचार गर्न नहुने, झुठो बोल्न नहुने, नशादि वस्तुको सेवन गर्न नहुने जस्ता पंचशील पालन गर्नुपर्ने पनि उनी बताउँछिन् ।

पोखराको नदिपुर कोपिला दुङ्गा स्थित सामुदायिक बाल विकास सेवा (सेतो गुराँस) को भवनमा संचालित उक्त ध्यान शिविरमा २२ जना बालक र २९ जना बालिका गरी कूल ५१ जना बाल-बालिकाहरू सहभागी थिए । ७ वर्ष देखि माथिका १४ वर्ष देखि मुनिका बाल बालिकाहरू सहभागी रहेको त्यस ध्यान शिविर साउन ६ गतेबाट साउन ८ गते बिहानसम्म संचालन भएको थियो । ध्यान शिविर संचालनको लागि नेपाल विपश्यना केन्द्र काठमाडौँबाट ध्यान गुरु आनन्दराज शाक्य सहित प्रशिक्षक रत्नदेवी शाक्य, श्रीमती नानी शाक्य, नविता शाक्य, उर्मिला शाक्य र प्रकाश शाक्य पोखरा आउनु भएको थियो ।

यसै सिलसिलामा ध्यान शिविर बारे बुझ्न खोज्दा शिविरमा सहभागी स्थानीय बाल मन्दिरको कक्षा ४ मा अध्ययनरत १० वर्षीय बालिका सजमिना उदास आफ्नो अनुभव सुनाउँदै भन्छिन् - ध्यानमा हामीले धेरै कुरा जान्यौं । धेरै कुरा सिक्न्यौं । धर्मबारे सिक्न्यौं । ध्यान कसरी बस्ने भन्ने जान्यौं । खाने, बोल्ने, हिँड्नेबारे

स्मरणीय रहोस् मैत्री संघ, पोखराले विगत ५ महिना देखि आफ्नै श्रोत र साधनले ती बाल-बालिकाहरूलाई निःशुल्क ट्यूशन, खेलकूद र स्वास्थ्योपचारका साथै ध्यान साधना पनि सिकाइँदै आइरहेको छ ।

चन्दन वृक्षारोपण

स्थान : बराह क्षेत्र, सुनसरी । २०५५ आषाढ २२ गते । चार बौद्ध धामका प्रतिक वयर बन ज्योति बुद्ध महाविहार प्रवेशद्वारको दायाँ बायाँ १०७ वर्षीय श्रीमती नरमाया खड्काले चन्दनका विरूवाहरू वृक्षारोपण गर्नुभएको समाचार प्राप्त भएको छ । कार्यक्रमको प्रारम्भमा बुद्धवन्दना, शील पालन र पुण्यानुमोदन गरिएको थियो ।

हवलदार श्री दुर्गाबहादुर खड्काले विरूवा निःशुल्क प्रदान गर्नुभएको थियो भने उक्त विरूवाहरू उहाँ आफैँले संरक्षण गर्ने वचन पनि दिनु भएको थियो ।

आषाढ पूर्णिमा (गुरु पूर्णिमा) मनाइयो

स्थान : भोजपुर, टक्सार । २०५५ आषाढ २५ गते । श्री देवराज शाक्यको संयोजकत्वमा आषाढ पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाइएको समाचार प्राप्त भएको छ । ज्ञानमाला भजन, पञ्चशील प्रार्थना, बुद्ध पूजा र प्रवचन आदि गरी सम्पन्न गरिएको उक्त कार्यक्रममा श्री देवराज शाक्यज्यूबाट आजको वास्तविक धर्ममाथि प्रकाश पार्नु भएको थियो भने उत्तम शाक्यले आषाढ पूर्णिमाको महत्त्वबारे प्रकाश पार्नुभएको थियो । अन्त्यमा शाक्यमुनि विहारका उपासक स्व. श्री पद्मबहादुर शाक्यको पुण्य स्मृतिमा दीप बाली पुण्यानुमोदन गरी कार्यक्रम सुसम्पन्न गरिएको थियो ।

मंगल कार्य सम्पन्न

स्थान : भोजपुर, टक्सार गा.वि.स. वार्ड नं. ५ । टक्सार गा.वि.स. का उपाध्यक्ष श्री रमेशकुमार शाक्यको नयाँ घर निर्माण कार्य सम्पन्न भएको उपलक्ष्यमा २०५५ आषाढ २९ गते बौद्ध परम्परा अनुसार गृह पनिष्ठा कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको समाचार छ । पञ्चशील प्रार्थना, त्रिरत्न गुणानुस्मरण र परित्राण पाठ गरी सम्पन्न गरिएको उक्त कार्यक्रममा उपासक

श्री देवराज शाक्यले परित्राण पाठको विशेषता बारे प्रकाश पार्नुभएको थियो ।

२५४२ औं आषाढ पूर्णिमा

स्थान: श्री बोधिसत्त्व विहार । २०५५ आषाढ २५ गते । श्री चन्द्रज्योति शाक्यको संयोजकत्वमा धर्मचक्र दिवसको उपलक्ष्यमा बुद्ध पूजा, शील प्रार्थना, धर्मदेशना आदि गरी भव्यरूपमा कार्यक्रम मनाइएको समाचार छ । उक्त अवसरमा आ-आफना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरू यसरी हुनुहुन्छ- सुमनादेवी, गंगा शाक्य, सरस्वती शाक्य, दिल कुमारी, संगीता, रञ्जु शाक्य र प्रमोद शाक्य आदि ।

उपासक उपासिकाहरूबाट १ घण्टा ध्यान कार्यक्रम पनि संचालन गर्नुको अलावा धर्म सम्बन्धी छलफल, ज्ञानमाला भजन र श्री चन्द्रज्योति शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन गरी कार्यक्रम समापन गरिएको थियो ।

वृक्षारोपण

स्थान : श्री बोधिसत्त्व विहार । २०५५ आषाढ ३२ गते । श्री चन्द्रज्योति शाक्यको संयोजकत्वमा आषाढ पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा श्री बोधिसत्त्व विहारको हाता भित्र विभिन्न विरूवाहरू वृक्षारोपण गरी कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको समाचार प्राप्त भएको छ । करीब ५००० चन्दा उठाइएको सो कार्यक्रममा श्री चन्द्रज्योति शाक्यले सम्पूर्ण श्रद्धालु महानुभावहरूलाई दानको महत्त्व र वृक्षारोपणको महत्त्व बारे प्रकाश पार्नुभयो ।

परिचयात्मक कार्यक्रम

स्थान : सम्यक शिक्षा समूह, धरान-१२ । २०५५ आषाढ २५ गते । सम्यक शिक्षा समूह धरान-१२ को आयोजनामा आषाढ पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा अभिभावक तथा सदस्यहरूको भेला गराई परिचयात्मक कार्यक्रम गरिएको समाचार छ । सुश्री रोहीना ताम्राकार संयोजक रहनु भएको उक्त कार्यक्रममा श्रीमती देवीमाया शाक्यले सभाको सभापतित्व गर्नुभएको थियो । त्यस्तै सुरज शाक्यले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रममा अतिथीहरू यसरी हुनुहुन्थ्यो- धरान नगर पालिकाका उप-प्रमुख श्री कृष्णनारायण पालिखे, समूहका सल्लाहकार श्रीमती सरला कायस्थ, उपासिका सुश्री गंगादेवी शाक्य, श्रीमती देवीमाया शाक्य आदि ।

अध्यक्ष श्री विद्यादेवी शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा अतिथिहरूबाट आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । सो कार्यक्रमका संचालक मोहन श्रेष्ठ रहनुभएको थियो ।

प्रथम साधारण सभा

स्थान : स्वयम्भू चैत्य महाविहार धरान-१२ ।
२०५५ श्रावण ९ गते । सुश्री विद्या शाक्यको सभापतित्वमा सम्यक शिक्षा समूको प्रथम साधारण सभा सम्पन्न भएको समाचार छ । वशु शर्माबाट पञ्चशील प्रार्थना पछि २०५४-०५५ को वार्षिक प्रतिवेदन अनिल शाक्यले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो भने सुरज शाक्यले आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । सभाका सदस्यहरूद्वारा कार्यकारिणी समितिलाई अगाडि बढ्न आवश्यक सुझावहरू दिइएको सो सभामा कानूनी सल्लाहकार मोहन श्रेष्ठले पनि आफ्नो राय सल्लाह दिनु भएको थियो ।

विद्या शाक्यले सम्पूर्ण सदस्यहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै सभाको समापन गरिएको थियो । सो सभामा श्रीमती पद्मकुमारी विष्ट तथा श्री देवलाल श्रेष्ठको असामयिक निधन भएकोमा शोक संतप्त परिवारप्रति समवेदना प्रकट गरी १ मिनेट मौन धारण पनि गरिएको थियो ।

आठौँ वार्षिकोत्सव सम्पन्न

यही २०५५ आषाढ २५ गते गुरु पूर्णिमाका दिन बुटवलस्थित पद्म चैत्य विहारमा श्री बौद्ध युवा ज्ञानमाला संघको “आठौँ वार्षिकोत्सव” समारोह संघका अध्यक्ष श्री विमलबहादुर शाक्यको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको समाचार छ । प्रमुख अतिथि बुटवल नगरपालिकाका प्रमुख श्री भोजप्रसाद श्रेष्ठ रहनु भएको उक्त सभामा नगर प्रमुख श्री श्रेष्ठले बुद्ध धर्मको प्रचार र यस विहारको विकासमा यस संघले गहनतम भूमिका निभाएको छ भन्नु हुँदै यस ऐतिहासिक पद्म चैत्य विहारको पुनर्निर्माणको लागि बु.न.पा.बाट सक्दो सहयोग गर्ने वचन दिनुभयो । साथै संघले आयोजना गरेको वार्षिक कार्यक्रमहरूको प्रशंसा गर्नुहुँदै आगामी दिनहरूमा पनि यस संघले कार्य सफलता प्राप्त गर्न सकोस् भन्ने कामना गर्नुभयो । उक्त सभामा वडा नं. २ का अध्यक्ष श्री सूर्यप्रसाद श्रेष्ठ “आजाद” विश्व हिन्दू

महासंघका अध्यक्ष श्री गणेशमान सैजू, बुटवल लायन्स क्लबका अध्यक्ष श्री निर्मल लाकौल, पद्म चैत्य विहार संचालक समितिका अध्यक्ष श्री संघरत्न बज्राचार्य, समाजसेवी श्री चन्द्रध्वज श्रेष्ठले पनि आ-आफ्नो सुझाव एवं शुभ-कामना मन्तव्य दिनुभएको थियो ।

सो समारोहमा बोल्नु हुँदै धर्मानुशासक पूज्य भिक्षु चुन्द महास्थविरले आफ्नो क्षमताले भ्याएसम्म बुद्ध धर्मको प्रचारमा र विहारको निर्माणमा विशेष जोड दिनेछु साथै ‘यस विहारको पुनर्निर्माण हुनु नै मेरो अन्तिम इच्छा हो’ भन्नु हुँदै यस विहारको पुनर्निर्माणमा यस संघले पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ भन्नुभयो । उक्त सभामा संघका सचिव श्री सुदीप श्रेष्ठले वार्षिक प्रतिवेदन र कोषाध्यक्ष श्री पूर्णरत्न बज्राचार्यले आय-व्यय विवरण प्रस्तुत गर्नुभयो भने उपाध्यक्ष श्री योगेन्द्रमणि तुलाधरले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो ।

रक्तदान कार्यक्रम

स्थान : श्री पद्म चैत्य विहार, बुटवल-२ ।
२०५५ आषाढ २७ गते । धर्मोदय सभा बुटवल शाखाले आषाढ पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा रक्तदान कार्यक्रम संचालन गरेको समाचार छ । ११ जवान रक्तदाताहरूले रक्तदान गरिएको उक्त कार्यक्रममा कार्यक्रमका संयोजक श्री प्रेमलाल उदासले स्वागत भाषण र धर्मोदय सभा बुटवल शाखाका सचिव श्री पूर्णकाजी शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

अन्त्यमा रक्तदाताहरूलाई विभिन्न दाताहरूले दूध, फलफूल, मिठाई, जूस वितरण गरिएको थियो भने प्रशंसा पत्र पनि वितरण गरी कार्यक्रम समापन गरिएको थियो ।

रक्तदाताहरूका बीच अन्तरक्रिया कार्यक्रम

स्थान : धर्मशीला बुद्ध विहार, नदिपुर, पोखरा ।
२०५५ श्रावण ९ गते । युवा बौद्ध संघ पोखराको आयोजनामा रक्तदान कार्यक्रमसंग सम्बन्धित रक्तदाता, आयोजक, प्रायोजक, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी कास्की, रक्तसंचार केन्द्र पोखराका प्रतिनिधिहरू बीच एक अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गरिएको समाचार प्राप्त भएको छ । श्रद्धेय भिक्षु श्रद्धानन्द समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि प्रारम्भ भएको उक्त कार्यक्रममा उपाध्यक्ष प्रकाश उदासले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो भने

सचिव विक्रम बुद्धाचार्यले कार्यक्रम संचालन गर्नुभएको थियो ।

आ.व. २०५४/५५ मा २१७ युनिट रगत संकलन गरी सबैभन्दा बढी रगत संकलन गर्ने संस्थाको रूपमा रनिङ्ग शील्ड प्राप्त गरेको उपलक्ष्यमा यस विषयमा रक्तदाताहरूलाई जानकारी दिलाउने तथा रक्तदान कार्यक्रम आयोजना गर्दा देखा परेका विविध समस्याहरूबारे छलफल गर्ने उद्देश्यले उक्त कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो ।

करीब २६ पटकसम्म रक्तदान गरिसक्नु भएका इच्छामान बुद्धाचार्यले रक्तदान विषयलाई विद्यालयको पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिनुपर्ने सुझाव व्यक्त गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी कास्कीका सभापती गेहेन्द्रेश्वर कोइरालाले कम गुणस्तरको Blood Bag र Needle को कारणले विगतका दिनहरूमा रक्तदाताहरूलाई कठिनाई भएकोले आगामी दिनहरूमा यस्ता कम गुणस्तरिय साधनहरू प्रयोगमा नल्याइने विश्वास पनि दिलाउनुभयो ।

यस कार्यक्रममा रक्तदान कार्यक्रमका लागि आवश्यक अन्य सुझावहरू बारे आ-आफना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरू यसरी हुनुहुन्थ्यो— अमृतकुमार घिमिरे, विश्व शाक्य, शिवप्रसाद कोइराला, कृष्णमान गुभाजु, प्रकाशमान गुभाजु र चेत गुरुङ्ग आदि । भिक्षु श्रद्धानन्दले दानको महत्त्वबारे प्रकाश पार्नुभएको उक्त कार्यक्रममा उत्तममान बुद्धाचार्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

विद्यालय भवन हस्तान्तरण तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम सम्यक शिक्षा समूह धरान-१२ द्वारा नेपाल फोस्टरमेटको विशेष सहयोगमा धरान-१७ स्थित उदयटोलमा निर्माण गरिएको विद्यालय भवन दात्री संस्था नेपाल फोस्टरमेटका जापानिज प्रतिनिधिहरूद्वारा सम्यक शिक्षा समूहलाई हस्तान्तरण गरिएको समाचार छ । समूहका अध्यक्ष सुश्री विद्या शाक्यको सभापतित्वमा २०५५ साल श्रावण १५ गते सम्पन्न भएको उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि धरान नगर पालिकाका उप-प्रमुख श्री कृष्णनारायण पलिखे हुनुहुन्थ्यो । अतिथिहरूमा दाताहरू जापान निवासी सानाडा निचिहिको, माचुमुरा, आकिहारा र धनबहादुर राई हुनुहुन्थ्यो । समूहका

उपाध्यक्ष श्री सुरज शाक्यले कार्यक्रम संचालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा विद्यालय भवन निर्माण उपसमितिका उप संयोजक कुमार सिंह राईले स्वागत मन्तव्य गर्नुभएको थियो । विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष श्री मोहन श्रेष्ठले विद्यालय भवन निर्माण सम्बन्धि आय व्ययको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । अतिथिहरूमा श्याम गोविन्द श्रेष्ठ, उप-प्रमुख कृष्णनारायण पलिखे र सानाडा निचिहिकोले मन्तव्य प्रकट गर्नुभएको थियो । विद्यालय हाता भित्र स्वच्छ हराभरा वातावरण श्रृजना गर्ने उद्देश्यले वृक्षारोपण कार्यक्रम पनि गरिएको थियो । उक्त विद्यालयको नाम सम्यक शिक्षा प्राथमिक विद्यालय रहेको छ र यसै शैक्षिक सत्र २०५५ वैशाखदेखि कक्षा शिशु र कक्षा एकको पढाई पनि शुरू भइसकेको छ । नगरपालिकाले करीब १५ कट्टा र धनबहादुर राईले १० धुर जग्गा उपलब्ध गरी सहयोग गर्नुभएको थियो भने नेपाल फोस्टरमेट मार्फत सानाडा निचिहिकोद्वारा रु. एकलाख अस्सी हजार र जन श्रमदान गरी करीब दुई लाख पचास हजारमा स्कूल भवन निर्माण गरिएको छ ।

प्रवचन गोष्ठी

स्थान : रत्नाकर महाविहार, ललितपुर, हख बहाल । २०५५ श्रावण १६ गते शनिवार । शिद्दार्थ विश्वविद्यालय विषयक प्रवचन गोष्ठी आयोजक समितिको आयोजनामा सिद्दार्थ विश्वविद्यालय विषयक प्रवचन गोष्ठी सम्पन्न भएको समाचार छ । डा. भिक्षु सुनन्द महास्थविरज्यूबाट उद्घाटन गरिएको सो गोष्ठीमा ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना, प्रमुख लामा भिक्षु डवाड वोशेर शोर्पाज्यू तथा भिक्षु संघबाट मंगलाचरण आदि गरिएको थियो ।

रत्नाकर महाविहार ल्याय्म्ह पुचःबाट स्वागत भाषण गरिएको सो कार्यक्रममा संगीतकार श्री किरण शाक्य तथा धम्मावास विहार गुनुमि पुचःका गायक गायिकाहरूबाट सिद्दार्थ विश्वविद्यालयको गीत प्रस्तुत गरिएको थियो ।

उक्त सभामा आ-आफना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने सिद्दार्थ विश्वविद्यालयका विभिन्न कार्यकर्ताहरूको पद र नाम यसरी थियो—

कुलपति तथा योजना परिचालन समितिका अध्यक्ष डा. भिक्षु सुनन्द महास्थविर, उपकुलपति प्रा. ऐश्वर्यलाल प्रधानाङ्ग, कोषाध्यक्ष डा. शान्तवीर सिंह तुलाधरज्यूबाट प्रस्तावित आर्थिक विवरण प्रस्तुत, ट्रष्टी तथा पाठ्यक्रम विकास समितिका अध्यक्ष श्री व.आ. कनकद्वीपज्यूबाट पाठ्यक्रमको विवरण प्रस्तुत, पाठ्यक्रम विकास समितिका सदस्य श्री बुद्धाचार्य शाक्यज्यूबाट नैतिक शिक्षा तथा बुद्ध धर्मको विषयक प्रवचन आदि ।

विभिन्न महानुभावहरूबाट शुभकामना व्यक्त गरिएको उक्त समारोहमा दर्शक वर्गहरूको प्रश्न तथा छलफल र आयोजक समितिबाट धन्यवाद ज्ञापन गरी कार्यक्रम समापन गरिएको थियो ।

पुरस्कार वितरण समारोह

स्थान : प्रणिधिपूर्ण महाविहार, बलम्बु । २०५५ श्रावण २३ गते शनिवार । प्रणिधिपूर्ण महाविहार दायक परिषदको आयोजनामा महामहिम थाइ राजदूत Mr. Precha Pitisan को प्रमुख आतिथ्यमा बुद्ध सम्बत् २५४९ औं बौद्ध परियत्ति शिक्षामा उत्तिर्ण भएका विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार वितरण समारोहको आयोजना सुसम्पन्न गरिएको समाचार प्राप्त भएको छ ।

विश्व शान्ति बौद्ध गुम्बा

२०५५ श्रावण २० गते, भोजपुर । विश्व शान्ति बौद्ध गुम्बा (विहार) नि. ब्य. समाज भोजपुरको दोश्रो जिल्ला सम्मेलन अध्यक्ष श्री शेरबहादुर मोक्तानज्यूको अध्यक्षतामा सुसम्पन्न भएको समाचार प्राप्त भएको छ । सुश्री सरस्वती कुमारी गुरुङ्गज्यूबाट कलात्मक पानसमा बत्ती बाली उद्घाटन भएको उक्त सम्मेलनमा सचिव शरण मोक्तानद्वारा त्रिरत्न गुणानुस्मरण र पञ्चशील प्रार्थना गरिएको थियो । श्री सम्मरबहादुर मोक्तानज्यूले अतिथि महानुभावहरूलाई स्वागत भाषण गर्नुहुँदै विश्व शान्ति स्वयम्भू चैत्यको निर्माण कार्यको प्रगति विवरण प्रस्तुत गर्नुभयो ।

त्यस्तै कोषाध्यक्ष श्री तेज मोक्तानज्यूले आय-व्यय विवरण प्रस्तुत गर्नुभयो । प्रमुख जिल्ला अधिकारी श्री प्रभुराम रेग्मीज्यू, जिल्ला सभापति श्री शान्त प्रधान, सुश्री सरस्वती कुमारी गुरुङ्ग आदिले आ-आफ्नो मन्तव्य प्रस्तुत गर्नुभएको उक्त सम्मेलनमा आगामी दिनहरूमा क्रमिक रूपले विहार, विपश्यना ध्यान शिविर कक्षहरू

बनाउने आदि सदस्यहरूको प्रस्ताव पास गरी शेरबहादुर मोक्तानज्यूको अध्यक्षतामा १५ जवान व्यक्तिहरूको कार्यकारिणी समिति पनि गठन गरियो । सचिव तथा कोषाध्यक्षमा श्री शरण मोक्तान र सागरनारायण मोक्तान छानिनु भएको छ ।

अन्त्यमा अध्यक्षको आशनबाट श्री शेरबहादुर मोक्तानज्यूले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुहुँदै सभा समाप्त गर्नुभयो । स्मरणीय छ, सम्मेलनमा भाग लिन आउनु भएका सदस्यहरूलाई खान र बस्नका लागि विहारले बन्दोबस्त मिलाइएको थियो भने अधिवक्ता श्री खगेन्द्र बहादुर ढकालले दिउँसोको खाजाको बन्दोबस्त मिलाई सहयोग गर्नुभएको थियो ।

२८ औं वार्षिक साधारण सभा

स्थान : लोककीर्ति महाविहार, ललितपुर । २०५५ श्रावण ३० गते । युवक बौद्ध मण्डल नेपालको २८ औं वार्षिक साधारण सभा समापन भएको समाचार छ । माननीय स्थानीय विकास मन्त्री श्री प्रकाशमान सिंहज्यूले समुद्घाटन गर्नुभएको सो सभा शील प्रार्थना गरी शुरू गरिएको थियो । सो सभामा युवक बौद्ध मण्डलका उपाध्यक्ष अशोकमान शाक्यले स्वागत भाषण, प्रमुख अतिथिज्यूबाट पुस्तक विमोचन, महासचिव राजेश शाक्यबाट प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत र कोषाध्यक्ष सुनिल बज्राचार्यबाट आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

सुचित्रमान शाक्य, अन्य वरिष्ठ सल्लाहकारहरू: बुद्धिराज बज्राचार्य, प्रमुख अतिथिज्यू, आदिबाट आ-आफ्नो मन्तव्य प्रस्तुत गरिएको उक्त सभामा सभापतिबाट धन्यवाद ज्ञापन गरिएको थियो ।

युवा बौद्ध संघलाई रनिङ्ग शिल्ड

नदिपुर, पोखरा । युवा बौद्ध संघ धर्मशीला बौद्ध संघ धर्मशीला बुद्ध विहार पोखरालाई आर्थिक वर्ष २०५४/५५ मा सबैभन्दा बढी रगत संकलन गरेकोमा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी रक्त संचार केन्द्र पोखराले रनिङ्ग शिल्ड प्रदान गरेको समाचार छ । नेपाल रेडक्रस सोसाइटी रक्त संचार केन्द्र पोखराको २० औं वार्षिक उत्सवको उपलक्ष्यमा २०५५ साल आषाढ ६ गते शनिवार पश्चिमाञ्चल क्षेत्रिय अस्पताल रामघाटको सभाकक्षमा आयोजना गरिएको विशेष समारोहमा प्रमुख अतिथि तथा पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखराका संस्थापक

प्रा. जर्ज जोनले उक्त शिल्ड तथा प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुभएको थियो ।

रक्तदान कार्यक्रम

यही २०५५ साल २५ गते विहिवारका दिन नेपालको विभूती महामानव भगवान बुद्धको महाभिनीष्कमण धर्मचक्र प्रवर्तन तथा गर्भ प्रवेश आदि ६ जोग परेको पवित्र दिवस आषाढ पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा युवा बौद्ध संघ विराटनगरबाट रक्तदान कार्यक्रम गरिएको समाचार छ । यस कार्यक्रममा २४ जना रक्तदाताहरूबाट रक्तदान गरियो । आषाढ पूर्णिमाको विषयलाई लिएर यस संघका अध्यक्ष मोहनकृष्ण ताम्राकार विराट बौद्ध संघका अध्यक्ष धर्मकुमार हलुवाई र प्रमुख अतिथि लालधन शाक्यबाट पनि प्रवचन गरिएको थियो । उपासिका संघ परिवारबाट बुद्ध पूजा गरिएको यस कार्यक्रमका संचालकहरू महेशकुमार ताम्राकार तथा ज्ञानराजा बज्राचार्य हुनुहुन्थ्यो । यस कार्यक्रममा आर्थिक सहयोग गरिदिनुहुने श्री कृष्णगोपाल ताम्राकार तथा जमुना ताम्राकार तथा समस्त परिवार हुनुहुन्थ्यो ।

निबन्ध प्रतियोगिताया सिरपा इनेगु ज्या सम्पन्न

यल, श्रावण ९ गते । लोटस रिसर्च सेन्टरपाखें बु.सं. २५४२ दै बुद्ध जयन्तीया पुनीत उपलक्ष्यय् आयोजना जूगु "बुद्धधर्मय् मुदिता" विषयया निबन्ध प्रतियोगिताया लिच्च पिथनेगु व पुरस्कार इनेगु ज्या सेन्टरया अध्यक्ष प्रा. डा. बज्रराज शाक्यया सभापतित्वय् सम्पन्न जुल । भिक्षु अश्वघोष महास्थविरया प्रमुख आतिथ्यय् जूगु उगु समारोहल्य् वसपोलपाखें प्रतियोगिताय् प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूपिं निबन्धकारपिं क्रमशः सुश्री अमरा शाक्य यल, सुश्री सुदर्शना दर्शनधारी यें व सुश्री ललिता धाखा यल पित्त क्रमशः रू. २,५००/-; रू. २,०००/- व रू. १,५००/- नगद, दसिपौ व पलेस्वां पत्रिका प्रदान यानाबिज्यात नापं चतुर्थ व पंचममी थाय् काःपिं सुश्री सानुशोभा शाक्य यल व श्री लक्ष्मीचन्द्र बज्राचार्य ख्वप पित्त दां न्यासः, दसिपौ व पलेस्वां पत्रिका लःल्हाना बिज्यात । मेपिं सहभागीपित्त वसुन्धरादेवी छगू अध्ययन व पलेस्वां पत्रिका छगू छगू व दसिपौ विइगु ज्या जुल ।

मूपाहाँ श्रद्धेय भन्तेजुं निबन्धकारपिंसं थःगु

स्वतन्त्र बिचाः विइगुलिइ जोड विइमाःगु खँ सल्लाह बियाबिज्यागु उगु समारोहल्य् निबन्ध मूल्यांकनकर्तापाखें प्रा. सुवर्ण शाक्यं निबन्ध मूल्यांकन यानागु अनुभव न्ह्यब्वसें निबन्धकारपिं व्यवहारिक जुइमाःगु बिचाः प्वंकादिल । अथेहे पं. हेमराज शाक्य व केदार शाक्यपिंसं न्वचु बियादीगु खःसा निबन्धकारपिंपाखें भाजु हिरण्यराज बज्राचार्य नंवानादीगु खः ।

सभापतिया आसनं डा. शाक्यं अध्ययन अनुसन्धानया ज्याय् तिवः जुइकथं सेन्टरं निबन्ध प्रतियोगिता ज्याइवः संचालन यानावःगु जानकारी बिसें निबन्धकारपिंसं सेन्टरया अनुसन्धानया ज्याय् ग्वाहालि जुइगु आशा कासैं सकसितं सुभाय् देछाना सभा व्वचाय्का दिल ।

उगु समारोहस सेन्टरया व्यवस्थापक भाजु सि.बि. बज्राचार्य लसकुस यानादीगु खः ।

धर्मदेशना व ज्ञानमाला भजन

दीपंकर ज्ञानमाला भजन ख्वपया आयोजनाय् २०५५ श्रावण ८ गते निसें विभिन्न भिक्षुपिनिपाखें धर्मदेशना व थाय्थासे दीपंकर ज्ञानमालापाखें ज्ञानमाला हालेगु ज्याइवः व्वचाःगु समाचार दु । आयोजना अनुसार पहिलां ज्ञानमाला भजन व शील प्रार्थना यानाः लिपा धर्मदेशना शुरू याइगु थुगु कार्यक्रमय् धर्मदेशना याना बिज्याःपिं भन्तेपिनि नां थुकथं उल्लेख जूगु दु - (१) भिक्षु निगोघ - बुद्ध जीवनी (३) भिक्षु सुमेध - बुद्धकालीन महिला (३) भिक्षु अश्वघोष - बुद्धकालीन राजपरिवार (४) भिक्षु कोण्डन्य - प्यंगू आर्यसत्य (५) भिक्षु बोधिसेन - बुद्धकालीन परिव्राजक

गुंला लच्छिया धर्मदेशना

थाय् : श्रीघः विहार, २०५५ श्रावण ८ गते निसें भाद्र ७ गते तक पालंपाः धर्मदेशना याना बिज्याःपिं भन्ते गुरुमाँपिनि नां थुकथं उल्लेख जूगु दु - १) भिक्षु अश्वघोष २) भिक्षु कुमार काश्यप ३) भिक्षु बोधिसेन ४) भिक्षु सुगतमुनि ५) भिक्षु गुणघोष ६) भिक्षु ठानसेड ७) भिक्षु पञ्जामूर्ति ८) भिक्षु बोधिज्ञान ९) भिक्षु कोण्डन्य १०) भिक्षु धर्मसागर ११) श्रामणेर शोभन १२) श्रामणेर संघरक्षित १३) धम्मवती गुरुमाँ १४) धम्मदिन्ना गुरुमाँ ।

अनिच्चावत संखारा, उप्पाद वय धम्मिनो ।
उप्पज्जित्वा निरुज्जन्ति, तेसं ऊपसमो सुखो ॥

जन्म दिं : १९७१-१- दशमी

मदुगु दिं : २०५५-४-२५

मदुम्ह : बुद्धरत्न स्थापित

थाय्मदु, न्हूबहा:

Dhamma.Digital

जिमि छेंज:या हामा वा: बुद्धरत्न स्थापित ८५ दँया वैसय २०५५ साल
श्रावण २५ गते सोमबार कुन्हु आकाझाकां मदुगुली छेंज:पिन्सं संसार अनित्य
धका: थुइका: मदुम्ह बायात निर्वाणया कामना यानाचवना ।

काय्पिं:

द्रव्यरत्न स्थापित
योगरत्न स्थापित

भौपिं:

लक्ष्मीदेवी स्थापित
वसन्ती स्थापित
रूप शोभा स्थापित

म्ट्चाय्पिं:

गुलाफ शोभा ताम्राकार
मैया शोभा ताम्राकार
सरिता शोभा तुलाधर